

A CASE STUDY ON THE MUSEUM EDUCATION COURSE RELATED TO THE ACQUISITION OF CULTURAL HERITAGE AWARENESS

Yeşim AYDOĞAN*¹
Mustafa TOPRAK**

*Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Resim Bölümü

Abstract

Cultural heritage is a body of extremely important evidence that provides information about the science, art and culture of past societies. Preserving these evidences in a healthy way without losing their cultural characteristics and ensuring their continuity by transferring them to the future will only be possible by gaining cultural heritage awareness in societies. Museums that exhibit and preserve cultural heritage also carry out many programs and projects to raise cultural heritage awareness. Volunteer-based projects of educational institutions with museums are later included in the course curriculum of educational institutions and gain an official status. This research was conducted with the participation of 4th grade students of the Painting Department taking a museum education course. In the research, objectives regarding the acquisition of cultural heritage awareness were determined within the scope of the Museum Education Course [MED]. In this research, where a case study design was applied in the perspective of qualitative research approach, 4 main themes and 20 sub-themes created by them were reached. Within the scope of the findings of the research; students have previously experienced, witnessed or related to their own lives, etc., which are covered in MED. It has been observed that they are more active on issues such as these and that they make in-depth understanding of these issues. Within the scope of MED, students gained different perspectives and realized that the things they saw as ordinary in their lives actually had traces of the ancient civilizations that lived in those lands and that these were a set of material and spiritual values, thus gaining a richer perspective.

Keywords: Cultural Heritage, Cultural Heritage Awareness, Museum Education

KÜLTÜREL MİRAS BİLİNCİ KAZANIMIYLA İLGİLİ MÜZE EĞİTİMİ DERSİ ÜZERİNE BİR DURUM ÇALIŞMASI

Özet

Kültürel miras, geçmiş toplumların ilim, sanat ve kültürleri hakkında bilgi veren son derece öneme sahip olan kanıtlar bütünüdür. Bu kanıtların, kültürel özelliklerini kaybetmeden sağlıklı bir şekilde korunarak muhafaza edilmesi ve geleceğe aktararak sürekliliklerinin sağlanması, ancak toplumların kültürel miras bilinci kazanımıyla mümkün olacaktır. Kültürel mirası sergileyen ve korunmasını sağlayan müzeler, kültürel miras bilincinin oluşması için de çok sayıda programlar ve projeler gerçekleştirmektedir. Eğitim kurumlarının müzelerle gönüllülüğe dayanan projeleri, daha sonra eğitim kurumlarının ders müfredatına dâhil edilerek resmi bir durum kazanmaktadır. Bu araştırma, müze eğitimi dersi alan Resim Bölümü 4. sınıf öğrencilerinin katılımıyla yürütülmüştür. Araştırmada, Müze Eğitimi Dersi [MED] kapsamında kültürel miras bilinci kazanımına ilişkin amaçlar belirlenmiştir. Nitel araştırma yaklaşımı perspektifinde durum çalışması deseni uygulanan bu araştırmada, 4 ana temaya ve onların oluşturduğu 20 alt temaya ulaşılmıştır.

Araştırmada bulgular kapsamında; öğrencilerin MED’de işlenen, daha önce deneyimlemiş oldukları, tanık oldukları ya da kendi yaşamlarıyla ilişki kurdukları vb. gibi konularda daha etkin oldukları ve bu konular üzerinden derinlemesine bir anlamlandırmaya gittikleri görülmüştür. MED kapsamında, öğrenciler farklı bakış açıları edinerek, yaşamlarında sıradan olarak gördükleri şeylerin de aslında o topraklarda yaşamış olan kadim medeniyetlerin izlerine sahip olduğunun ve bunların maddi ve manevi değerler bütünü olduğunun farkına varmışlar, böylece daha zengin bir bakış açısı kazanmışlardır.

Anahtar Sözcükler: Kültürel Miras, Kültürel Miras Bilinci, Müze Eğitimi

1. Giriş

Büyük Fransız şair Paul Valery, “Arslanın vücudu yediği hayvanlardan oluşur.” demiştir. Bu düşüncenin, kişilerin kültür hayatına hitap etmesinin yanı sıra, milli kültür alanına da hitap ettiği söylenebilir. Nasıl ki bir

¹ Sorumlu Yazar E-mail: yesim.aydogan@inonu.edu.tr / Doi: 10.22252/ijca.1572651

kimse, maddi ve manevi kişiliğini dışarıdan aldığı besinlerle geliştirirse, milletler ve devletler için de aynı durum geçerlidir. Arslan'ın beslediği bütün hayvanları vücuduna dönüştürdüğü gibi özelde insanlar da ve genelde toplumlarda da benzer şey görülmektedir. Tüm insanlar ve içinde yaşadıkları toplumlar, dışarıdan kendi doğasına uygun olanı seçer ve kabul ederler. Bu seçim, durumun önemine binaen son derece kıymetlidir. Nasıl ki hem insanlar hem de hayvanlar vücutlarına dışarıdan giren uyumsuz yiyeceklerden dolayı rahatsızlık hisseder, hastalanır ve hatta ölürlerse, milli varlığın kendine has olan öz yapısına, dışarıdan uygunsuz yabancı kültürler de nüfuz ettikleri milletleri öldürüp, yok edebilirler. Tarih boyunca dünya ve Türk tarihinde söz konusu olan bu sebepten yok olup giden devletler vardır (Kaplan, 2019). Bunun yanı sıra insan bir kültür varlığıdır ve onu diğer canlılardan ayrı ve biricik kılan sebep bu kültürlüktür. Nitekim insan kendine bir kültür yaratır ve bu yarattığı kültür, onu değiştirir, geliştirir ve kişileştirir. Kültür olmayınca insan da olmayacağına göre; insanın kültür var edip, kültürece var olduğu, kültür aktarıp kültür tarafından aktarıldığı, asıl gerçeğinin insan varlığının devamlılığını sağlayan en başta gelen ve en önemli olan varlık koşuludur, kültür. Pico'ya göre yaradan Adem'e: "Kendini kendi bildiğin biçimde donatсын diye belirli bir kalıpla, özel hiçbir katılımla bezemedik seni; kendi ustabaşın, kendi mimarın olmak şerefi senin olsun diye yaptık bunu." şeklinde seslenmiştir. Nitekim kültür, kavram, köken ve amaç açısından ele alındığında birinci koşul olarak hep insanı benimsemenin yanı sıra, önem, kuruluş, yaygınlık bakımından çeşitli boyutlar gösteren çok sayıda zenginliğe sahiptir (Uygur, 2018).

Kültür kavramı, insanın ele alınarak açıklanmak istendiğinde bir takım zorlukları beraberinde getirmektedir (Eliot, 1987). Amerikalı iki antropolog kültür konusunu ele aldıkları antoloji'de kültür kavramının 164 farklı tanımını elde etmişlerdir. Ancak yaygın bir şekilde geniş bir kesim tarafından kabul gören kültür, Tylor'un tanımlamasında; öğrenilmiş, öğretilen ve gizlenmiş; eğitimle yeni kuşaklara empoze edilen bir içeriktir. Bu sebeple kültür, bir sistem ya da bir bütün olarak onay görmektedir. Kültür, tamamen somut, elle tutulur, gözle görülebilen bir şey ya da olgu değil, aynı zamanda da soyut bir kavramdır. Kültür kavramı için harita benzetmesi yapılabilir. Nasıl ki sınırları belli bir coğrafya haritası, bir bölgedeki topografyayı dağ, tepe, nehir, göl ve ormanları- kent ve köy gibi yerleşkeleri, birbirleri arasındaki mesafeleri, yükseklikleri gösterirse; kültür kavramı da belli bir toplumdaki kültürel unsurları, kuram ve zamansal süreçleri ve bunların karşılıklı diyaloglarını temsil etmektedir. Fakat haritanın bölgenin kendisi olmayıp, kavramsal, soyut ve minyatür bir modeli ise; kültür kavramı da toplumsal yapı ve kurumların, kendisi değil, sadece kavramsal, düşünsel ve soyut bir modelidir (Güvenç, 2016).

Yüzyıllar boyunca, insanlık tarafından meydana getirilmiş olan her türlü somut ve somut olmayan değerler özelde kültür, genelde ise kültürel miras olarak adlandırılmaktadır. Valery, bir Amerikan muhabirinin şöyle bir hayalini anlatarak, farz edelim ki, kontrol altına alınması mümkün olmayan bir böcek, kağıda musallat olsun; ve inanılmaz bir hız ile üreyip çoğalarak, yeryüzünde kağıt olan her türlü maddeyi yok etsin. O zaman ne olacaktır? Kitaplar, paralar, senetler, evraklar ortadan kaybolacaktır ve çok güçlü temeller üzerine atıldığı sanılan medeniyetler, kısa süre içinde, kendilerine has bilgileri unutarak, çökecektir. Aynı durum, yangınlar, depremler, seller, savaşlar ya da unutkanlıklar gibi birçok sebepten dolayı da meydana gelmekte ve medeniyet eserlerinden birçoğunun kaybolmasına neden olmaktadır. Zira bugün var olan medeniyet, insanoğlunun kurduğu ilk medeniyet değildir (Kaplan, 2019). Bu sebeplerden ötürü, kendine has özelliğini tam anlamıyla muhafaza edememiş, büyük oranda tahribata uğrayarak yok olmaya yüz tutmuş ya da tamamen yok olmuş kültürel değerler vardır.

Bir kültürün içerisinde yaşıyor olmakla, o kültürü yaşamak yani o kültürün üzerine düşünmek aynı şey değildir. Her şeyden önce bir milli bilince sahip olmak gerekmektedir. Gelişen dünya, birçok değişimi de beraberinde getirmektedir. Bu noktada toplumlar, sahip oldukları öz benliklerini koruyarak, içinde bulunduğu çağa uygun bir kültür oluşturmalarıdır. Toplumlara bu bilinç, milletin geçmişten gelen eserleri tarafından aşılanır. Süleymaniye'yi inşa eden bir milletin nesli, bugün şehirleri çirkinleştiren beton yığınlarını değil, çağdaş teknik ve malzeme ile çağın en estetik eserlerini tasarlamalı ve inşa etmelidirler (Kaplan, 2019).

Bir toplum kendi kültürünü ve milli benliğini ancak eğitim ile muhafaza edebilmektedir. Günümüze ulaşmış olan tüm kültürel eserler, formal ya da informal eğitim aracılığıyla varlığını sürdürmüştür. İnsanoğlu doğrudan aktif olduğu, yaşam içerisinde yaparak-yaşayarak deneyimlediği durumları, daha iyi benimsemektedir. Bu bakımdan insan, eğitim ve sosyal yaşamında süreklilik arz eden bir kültürleşme sürecinin içinde varlık göstermektedir. Ancak hızlı bir gelişim, değişim ve dönüşüm geçiren dünyada, konuşma, folklor, inanç, giyim gibi kültürel değerlerimizi oluşturan unsurlar, hızlı bir şekilde bir problem ile karşılaşmaktadır. Söz konusu durum, kültürel mirasın kaybolması ve unutulmasını meydana getirmektedir. Bu sebeple kültürel mirasın korunarak muhafaza edilmesi ve yaşayarak yaşatılması, gelecek kuşaklara aktarılması tüm milletlerin ortak paydasıdır. Bu sorumluluk ve bilinç büyük oranda eğitim ile sağlanmaktadır. Zira kültür ile eğitim iç içedir.

Eğitimciler kültürü, eğitim yoluyla kazanılan içerik; eğitimi ise bu içeriğin edinilmesini mümkün kılan zamansal aralık olarak tanımlamaktadırlar (Güvenç, 2019). Buradan hareketle eğitim kurumları, ulaşılabilirlik açısından yaygın birimler olduğundan, kültürel mirasın korunmasına ilişkin amaçlar ve bu doğrultuda planlanan programlar, büyük önem taşımaktadır. Kültürel mirasın en doğru, en kolay ve en etkili bir şekilde tanıtılacağı mekânlar, müzelerdir. Müzeler, insanların dünya üzerinde varlık göstermiş toplumlara ait yaşamların estetik ve sanatsal unsurlarıyla karşılaşmasına olanak sağlar (Buyurgan ve Mercin, 2005). Bu durum müzelere, kültürel, tarihsel, sanatsal ve bilimsel ürünlerin muhafaza ve teşhir edilmesini sağlayan ve kapıları halka açık olan bir yapı özelliği kazandırmakta ve bu durum müzelerin eğitim işlevini beraberinde getirmektedir (Şimşek, Yıldız ve Danacı, 2019). Günümüz koşullarında müzelerin üstlendiği eğitim rolü oldukça önemlidir. Müze eğitimi, müze olanaklarının etkisiyle, okulların verdiği etik ve estetik mantığı daha anlaşılır bir dille ifade eder. Müze eğitimi sadece müze ziyaretleriyle sınırlı olmamakla birlikte, müze dışı bir takım eğitsel etkinliklerle de bilginin toplum tarafından kolay ve eğlenceli bir şekilde algılanmasını sağlayan oldukça önemli mekânlardır (Greenhill ve Hooper, 1999b). Bu önemin anlaşılması çok sayıda eğitim kurumlarının müfredatlarına müze eğitimi programındâhil edilmesine neden olmuştur. Bu anlamda yükseköğretim kurumlarına da, bu konuda büyük sorumluluk düşmektedir. Üniversitelerde var olan müze ya da müze eğitimi ile ilgili dersler, kültürel mirasın farkındalığı açısından son derecede önem arz etmektedir. Bu önemden hareketle yapılan bu araştırmada, müze eğitimi dersi kapsamında, anıtsal müzeler olan taşınmaz kültür varlıklarıyla, müzelerde bire bir yapılan eğitim ve müze eğitimi dersi kazanımlarının, kültürel miras bilinci oluşumuna ilişkin etkisi sorgulanacaktır.

1.1. Problem Durumu

Dünya, bilimsel-teknolojik gelişmelerden dolayı hızlıca küreselleşmektedir. Bu hızlı küreselleşme ise milletlerin kültürel kimliklerini ciddi oranda tehdit etmektedir. Dönüşüme uğrayan dünya ile birlikte insanoğlu da değişmekte ve kültürel miras öğelerini tahrip etmekte ve yok olmasına sebebiyet vermektedir. Bunun neticesinde ise, gelecek kuşaklar bir daha yaratılması mümkün olmayan, kültürel çeşitlilikten mahrum kalacaklardır. Bu noktada kültürel mirasın yok olmasına sebep olan durumların çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Bu da ancak eğitim ile mümkün olacaktır. Bilhassa sanat eğitimi alan öğrencilerin bu prensiple eğitim ve öğretim alması, kültürel miras ile ilgili koruma, muhafaza etme, bilinç oluşturmaya dair programlar düzenlenmesi gerekmektedir. Bu bilincin oluşmasında ise müze ve kültür varlığı ziyaretleri büyük önem taşımaktadır. Zira müze ve kültür varlığı ziyaretleri, bir milletin gelişimini, değişimini ya da diğer milletlerle olan ilişkisinin boyutlarını göstermesi ve gelecek kuşaklara aktarması bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu durum son yıllarda müzelerin niceliksel artışına sebep olmuş, ancak toplumların kültürel miras bilinci kazanımında fark edilir bir gelişme görülememiştir. Bunun üzerine müze yönetimleri, müzeler ve kültür varlıkları ile toplumu bir araya getirecek stratejiler üzerine çalışmaya başlamışlardır. Bununla birlikte, eğitim kurumları da müzeyi ders programlarıyla ilişkilendirmekte ve disiplinler arası bir öğrenme yöntemiyle de kültürel miras bilincinin oluşumuna katkı sağlamaya çalışmaktadırlar. Bu bağlamda müze eğitimi dersi alan resim bölümü öğrencilerinin kültürel miras bilinci kazanımlarını belirleyebilmek bir problem olarak görülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın genel amacı, İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Resim Bölümü'ndeki MED alan öğrencilerin ders kapsamında "Kültürel Miras Bilinci" kazanma durumlarını belirlemektir. Bu yüzden söz konusu olan öğrencilerinin kültürel miras bilinci oluşumu bakımından etki durumlarının belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Türkiye'de bulunan resim bölümü lisans programlarının incelenmesi sonucunda, ders programlarında bulunan müze eğitimi ders içerikleri genellikle müzecilik tarihi, müze çeşitleri, amaç, işlev, müze ve sanat, müze ve kültür, müze ve toplum gibi konu başlıklarından oluşmakta ve yapılan incelemeler neticesinde bu programlarda kültürel miras bilinci üzerine herhangi bir dersin ya da içeriğin olmadığı görülmektedir. Bu araştırma MED alan öğrencilerde kültürel miras bilinci gelişiminin ne derece oluştuğunu belirleyebileceği gibi, ders içeriğinin geliştirilmesine yönelik de yeni fikirler kazandıracaktır. MED'in kazanımlarının dışında başka bir gelişime neden olup olmadığının belirlenmesi de araştırmanın sağladığı diğer bir katkıdır.

1.3. Sınırlılıklar

Araştırma İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Resim Bölümü'nde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada lisans dördüncü sınıf MED'e ve MED'i alan öğrencilere odaklanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular, 2018- 2019 eğitim-öğretim yılı güz dönemi Resim Bölümü'nde MED alan ve odak olarak belirlenen 9 öğrenciden elde edilen verilerle sınırlıdır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada model olarak, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması araştırması, araştırmada seçilen tek bir sınıf ve konu olduğundan da bütüncül tek durum çalışması kullanılmıştır. Bu modelin kullanılmasında, araştırma sürecinde “nasıl” ve “neden” sorularına cevap aranması etkili olmuştur (Yin, 2017). Bu durum, olgu ve kavramları daha derinlemesine açıklamaya, söz konusu şeyle ilgili insanları aydınlatmayı amaçlayan ve bu yönde analiz sürecini sürdüren, bütüncül bir sistemdir (Merriam, 1998).

2.2. Araştırmanın Ortamı ve Seçimi

Bu araştırma, fiziksel olarak MED'in işlendiği ve uzun süre alan notlarının tutulduğu ve MED'in video kayıtları altına alındığı MED dersliği ve MED kapsamında ziyaret edilen müzeler ve sanatsal çalışma uygulamasının yapıldığı atölyelerde gerçekleştirilmiştir.

Araştırma konusuna karar verilmesinin ardından, araştırmada uzun süreli video kayıtları ve saha notları alınacağı ve gözlemler yapılacağı için araştırma, araştırmacının yaşadığı şehirde olan İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Resim Bölümü'nde, 4. sınıf öğrencilerinin almış oldukları MED'de gerçekleşmiştir. Bu kapsamda MED'de araştırmanın amacı doğrultusunda, 26.09.2018-26.12.2018 tarihleri arasında video kayıtlar alınmış, saha notları tutulmuş, görüşmeler ve gözlemler yapılarak gerekli dokümanlar toplanmıştır.

2.3. Araştırmanın Katılımcıları

MED'deki Odak Katılımcılar, 2018-2019 güz yarıyılında İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Resim Bölümü 4. sınıf MED'deki 9 öğrenciden oluşmaktadır. Söz konusu katılımcılar, derse katılımı daha yüksek olan öğrenciler (4 erkek, 5 kız) arasından ölçüt örnekleme yöntemiyle seçilmiş ve öğrencilerden araştırma için yazılı izin alınmıştır.

Katılımcı Olarak Araştırmacı, araştırmanın yapıldığı süreçte İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Resim Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak görev yapmakta ve MED'deki odak katılımcıları daha önceden tanımaktadır. Bu durum nitel araştırmaların doğası gereği gözlem ve özellikle görüşmeler düşünüldüğünde olumlu anlamda değerlendirilmektedir. Bununla birlikte araştırmacının farklı bölümlerde müzecilik üzerine dersler yürütmekte olması da araştırma sürecine katkı sağlayan önemli bir durumdur.

2.4. Durum Çalışması Süreci

Araştırma modeli; araştırma sorularını, verilerini ve sonuçta ulaşılan bulguları mantıksal bir düzende bir araya getiren bir kurgu olarak tanımlanmaktadır. Bu durumda belirlenen model için, araştırmacının araştırmanın başlangıç aşamasından son aşamasına kadar ki sürece yardım eden bir eylem planı olduğu söylenebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu araştırmada da durum çalışması süreci; durum çalışmalarının doğası gereği araştırmacının hiçbir müdahalede bulunmadığı, yalnızca MED öğretim üyesinin programladığı ve uygulayarak yürüttüğü MED ders programı içeriğinden ve yine dersin öğretim üyesi tarafından belirlenen ve ders kapsamında ziyaret edilen müzelerden oluşmaktadır.

2.5. Veri Toplama Süreci

Nitel araştırma desenlerinden biri olan olan durum çalışmasında, veri toplama araçları daha çok sözel verilerden oluşmaktadır. Bu veri araçları, araştırmanın veri sürecinde yardımcı olacak veri setini de oluşturmaktadır. Söz konusu veri seti; kişisel bilgi formları, alan notları, yarı-yapılandırılmış görüşmeler, yapılandırılmamış gözlem, müze rehberi çalışması, sanatsal çalışma, araştırmacı günlüğü, katılımcı günlüğü ve son olarak araştırmaya yönelik yönetmelik kapsamındaki yazışmalardan oluşmaktadır.

Bu araştırmada, araştırmacı en detaylı verileri alan notlarından ve görüşmelerden elde etmiştir. Alan notları MED'in ilk dersinde, MED'de gözlemlenen her davranışın ve durumun anında somut ve anlaşılır ifadelerle yazılı olarak kaydedilmesinden oluşmaktadır. Görüşme süreci ise, katılımcıların kendilerini rahat hissedebilecekleri bir yerde, bireysel ve yüz yüze olarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde katılımcılara yarı-yapılandırılmış sorular yöneltilmiş ve sondajlardan yararlanılmıştır. Araştırma süresince MED kamera ve görüşmeler ses kayıt cihazları ile kayıt altına alınmıştır.

Yarı-yapılandırılmış görüşme; yalnızca sözlü bir veri toplama aracı olarak görülse de görüşme esnasında tüm sözsüz durumlarda birer veri olarak değerlendirilebilir. Görüşme, bir program dâhilinde sürdürülen, bir amaç için

gerçekleştirilen, soru- cevap doğrultusunda ilerleyen, karşılıklı etkileşim kurmaya dayanan bir iletişim sürecidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Araştırmacı ve Katılımcı günlüğü; araştırma süresince, gözlem ve deneyimlere yönelik düşüncelerin yansıtıldığı ve buna bağlı olarak da araştırmaya dair samimi ve doğru bir dille düşüncelerin ifade edildiği kaynaklardır (Balogun, Huff ve Johnson, 2003). Bu sebeple, bu günlüklerde kısa notlar, gözlemlere dair ifadeler, hatırlatmalar, şekiller, çizimler, yorumlar, sorgulayıcı cümleler vb. ifadeler yer almaktadır. Bununla birlikte araştırmacı günlükleri, araştırmanın sonunda detaylı bir şekilde ele alınarak bulgulara ve analize dâhil edilmektedir.

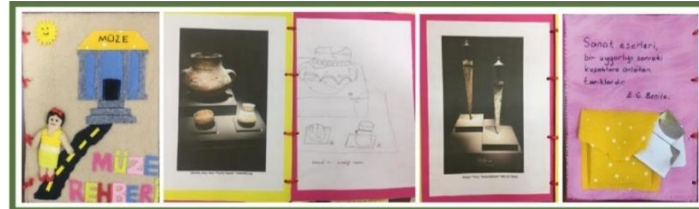
Öğrenci müze rehberi dosyaları; MED kapsamında öğrencilere verilen bir ödev niteliği taşımaktadır. Ödev sürecinde öğrenciler özgür bırakıldıklarından, öğrencilerin müzeye götürecekleri öğrenci seçimi, seçtiği müze türü, yaptığı müze dosyasının içeriği, araştırmanın amacına yönelik kıymetli yanıtlar veren bir veri toplama aracıdır.

Şekil 1. Mihra'nın Müze Rehberi Çalışması

Şekil 2. Barış'ın Müze Rehberi Çalışması

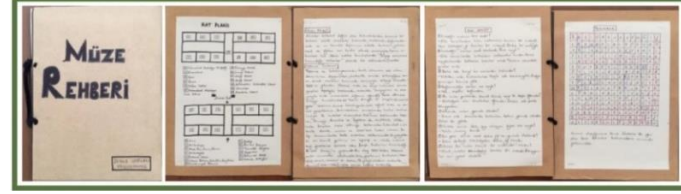
Şekil 3. Buse'nin Müze Rehberi Çalışması

Şekil 4. Öykü'nün Müze Rehberi Çalışması

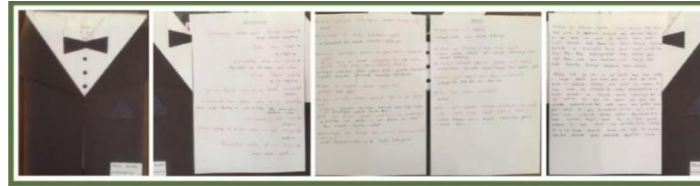
Şekil 5. Nisa'nın Müze Rehberi Çalışması

Şekil 6. Onur'un Müze Rehberi Çalışması

Şekil 7. Bahadır'ın Müze Rehberi Çalışması

Şekil 8. Kadir'in Müze Rehberi Çalışması

Şekil 9. Zeynep'in Müze Rehberi Çalışması

Öğrenci sanatsal çalışmaları; MED kapsamında öğrencilere verilen bir ödev niteliği taşımaktadır. Ancak öğrencilerin yaptıkları sanatsal uygulamadaki konu seçimleri ve bu konuları nasıl ele aldıkları oldukça önemlidir. Bununla birlikte söz konusu uygulamalar “neden ve nasıl” sorularıyla detaylandırılarak önemli bir veri toplama aracı olarak değerlendirilmektedir.

Şekil 10. Öğrencilerin Sanatsal Çalışmaları (Onur, Öykü, Kadir)

Şekil 11. Öğrencilerin Sanatsal Çalışmaları (Buse, Bahadır, Mihra)

Şekil 12. Öğrencilerin Sanatsal Çalışmaları (Zeynep, Nisa, Barış)

2.6. Veri Analizi

Verilerin Dökümü; veri toplama sürecinin ardından gerçekleşen ilk aşamadır. Bu süreçte elde edilen her bir verinin hiçbir değişikliğe uğratılmadan olduğu gibi dökümlerinin yapılması gerekmektedir. Bu araştırmada da alan notları, kamera kayıtları, ses kayıtları, günlükler vb. gibi veriler tarih ve saat unsurları dikkate alınarak metne dökülmüş ve dosyalanmıştır.

Toplanan Verilerin Analizi; tematik analiz yöntemi kullanılarak, gözlem, görüşme, alan notları, araştırmacı ve katılımcı günlükleri ele alınarak dikkatli bir şekilde analiz edilmiştir. Bu analizde öğrencilerin görüşlerine bağlı olarak, açıklamalar ve yorumlamalar, neden-sonuç ilişkisi üzerinden irdelenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Analiz süreci verilerin toplanması ve aktarılmasını, verilere ön tarama yapılmasını, temaları kodlamayı ve gruplandırmayı, verilerin sunum biçimini ve tüm bunların anlamlandırılarak yorumlanmasını içermektedir (Simons, 2009).

Bu araştırmanın analiz basamakları sırasıyla; verilerin ilk dökümü, verilere yoğunlaşma süreci, verilerin yapılandırılması, verileri ayıklama yani bulguları ortaya çıkarma, verileri detaylı anlamlandırmalarla gruplandırarak temalara ayırma ve kodlama işlemlerinden sonra analiz sonuçlarını yorumlama şeklindedir. Tematik analizde, metne vurgu yapılmaktadır. Dolayısıyla bu araştırmada da hikâyenin nasıl'ından daha çok hikâyenin içinde neler barındırdığına ve anlatım üslubundan çok anlatılana odaklanılmıştır. Bu sebeple araştırmacı, analiz sürecinde araştırmanın tamamını bir araya getirip, tümevarımsal bir yaklaşımla veriyi kavramsal bir şekilde gruplandırmış ve veriler kodlanarak, kodlar arasında ilişki kurulmaya çalışılmıştır (Ersoy ve Bozkurt, 2017).

3. BULGULAR

Bulgular, araştırma sürecinde yararlanılan yapılandırılmamış gözlem, yarı yapılandırılmış görüşme, araştırmacı günlüğü, katılımcı günlüğü, katılımcı bilgi formu, müze rehberi çalışma uygulaması, sanatsal çalışma uygulaması gibi veri toplama araçlarıyla elde edilen verilerin tematik analiz yöntemi kullanılarak temalar oluşturulmasıyla ortaya çıkmıştır.

3.1. KÜLTÜR ALGISI

Gelenek ve Göreneği Ele Alma

Bu tema öğrencilerin hem yaşantılarında hem de çevrelerinde var olan kültüre ve kültürel mirasa dair nitelendirdikleri gelenek ve görenekleri kapsamaktadır. “Kültür nedir?” sorusuna Buse “*Yöresel şeyleri mesela çeyiz, kızların çeyizinin olması; erkeklerin damat bohçası olması. Mesela her yörenin çeyiz kültürü farklıdır.*” demiştir. Nitekim MED’de ders hocasının müze tanımlamasına “çeyiz nedir” sorusu ile giriş yapması, tüm öğrencilerin derse katılımlarına sebep olmuştur (A.G 31.10.2018). Bu durum öğrencilerin günlüklerine de “*Geleneksel kültürde çeyiz, aslında tamamen çeyiz değilmiş. Hiç böyle düşünmemiştim (Ö.G 31.10.2018)*” olarak yansımıştır. Nisa, Mihra, Bahadır, Onur ve Kadir de kültür nedir sorusuna, günlük yaşamdan örnek vererek konuşma üsluplarından, giyim kuşamdan, geleneksel törenlerden, toplum içindeki hal ve hareketlerden, yöresel inançları simgeleyen bitkilerden örnekler vermişlerdir.

Temel Yaşam Faktörlerinden Çıkarım Yapma

Bu tema, öğrencilerin yaşamlarındaki en temel unsurlar doğrultusunda yaptıkları kültür değerlendirmelerini kapsamaktadır. Öğrenciler beslenme, dil, din gibi insani temel değerler üzerinde yoğunlaşmışlardır. Aynı zamanda kültürel mirasın, büyük ölçüde sosyo-kültürel unsurlar neticesinde de şekillendiğine değinmişlerdir. Nisa, ailesinde inançsal açıdan kadın ve erkeklerin ayrı yemek yediğini, bunun da farklı bir sofraya kültürü oluşturduğunu, Mihra dilin kültürü oluşturan ve devam ettiren en önemli unsurlardan biri olduğunu belirtmiş ve dilin kendisine has özge yapısından dolayı toplumların millileşmesine olan katkısına değinmeye çalışmıştır. Benzer şekilde Barış da dilsel ve dinsel faktörlerin kültürü şekillendiren en önemli etmenler olduğunu belirterek, çok dilli ve çok dinli bir bölgede yaşamının yarattığı kültürel zenginlikten bahsetmiştir. Onur da kültür ve din ilişkisini ele alarak, bir toplumdaki kadın erkek ilişkilerinin kültürel şekillenmesinde dinin büyük bir etken olduğunu, yaşadığı toplumdan örneklerdirerek açıklamıştır.

3.2. KÜLTÜREL MİRASA YÖNELİK BAKIŞ AÇISI

Anlamlandırma

Bu tema, öğrencilerin hem resmi hem de resmi olmayan ortamlarda sergilenen davranışları birtakım anlamlandırmalarla kültürel miras olarak nitelendirmelerini kapsamaktadır. Öğrenciler bu anlamlandırmaları yöresel ve duygusal bir bakış açısıyla yapmışlar ve ele aldıkları ürünün insan elinden çıkmış olması, zamansal değeri, toplumlar tarafından faydalı görülmesi gibi ve daha birçok bakımdan irdelemişlerdir. Bununla birlikte öğrenciler, kültürel yapıları sorgulamışlar ve bu sorgulamalar üzerinden insan davranışlarını ve bu davranışların kültürel yapılara nasıl yansıdığını tartışmışlardır. Kültürel miras ile ilgili olarak “*Bir kere geçmişinin olması gerekir. Tarihinin olması gerekir. Herkes tarafından kabul edilmesi gerekir. Bilinen bir şey olması gerekir (1. Görüşme Mihra).*” ifadesinde bulunan öğrenci, kültürel miras tanımlamasının yapılabilmesinde ürünün zamansal boyutunun ve bilinirliğinin ön planda olması gerektiğine dikkat çekmeye çalışmıştır. Başka bir öğrenci ise, “*Hocam kültürel miras, geçmişte yaşamış toplumların bize bırakmış olduğu değerler. Bizim atasözlerimiz bile kültürel miras olarak ele alınıyor (1. Görüşme Bahadır).*” ifadesinde bulunarak, kültürel miras tanımlamasını yaparken atasözlerine değinmiştir. Bu durum, atasözlerinin eğitici ve öğretici içeriği ile ata-dede kültü olgusunu ilişkilendirmesinden kaynaklı olabilir. MED’de müzelerin yalnızca müze binası ve teşhir edilen ürünlerden ziyade olmadığı, müzeciliğin çok daha kapsamlı bir disiplin olduğu, müzeciliğin tarihsel duyarlılığa ve milli karakterin oluşmasında önemli bir yere sahip olduğuna dair düşünceler, “*...Mesela o Mısır piramitleri. Kendi yüceliğini insanlara göstermek için yapmışlar (1. Görüşme Bahadır).*” ifadeleriyle anlatılmaya çalışılmıştır. Nitekim Mısır Piramitleri gibi devasa boyutlara sahip eserlere yüklenen anlamlar, milletlerin kendi yetkinliklerini, otoritelerini, hâkimiyetlerini ve güçlerini kabul ettirme anlayışlarının neticesi olarak değerlendirilebilir. Bunun yanı sıra MED’de insanoğlunun iz bırakma hissiyatından bahsedilmesi ve böylece kültür varlığı ve müzeciliğin başlamasına neden olan yapıların inşa edilmesi ve bu yapılara hayratlardan, camilerden, kervansaraylardan örnekler verilmesi, öğrencilerin bu konudan fazlasıyla etkilenmelerine ve hem görüşmelerde hem de günlüklerde bahsetmelerine sebep olmuştur. “*İnsanlar neden bir şeyleri inşa etmişlerdir? Amaç kalıcılık sağlamış, hayrat yapmak gibi bir şeymiş (Ö.G 24.10.2018 Buse).*”, “*Her insanın zaman zaman düşündüğü iz bırakma duygusu yüzünden yapılmış. İnsanlar için geleceğe yönelik kurgu kurmaları, müzecilik mantığıdır (Ö.G 24.10.2018 Bahadır).*”

Benzeşim Kurma

Bu tema, öğrencilerin içerisine doğdukları ve yaşamlarını sürdürdükleri doğal, sosyal ve kültürel çevre içerisindeki maddi ve manevi davranışları değerlendirmelerini içermektedir. Öğrencilerin şimdiye kadar farkına varmadıkları büyük-küçük, kolay-zor ya da sıradan olan birçok şeyin temelinde derin, kapsamlı bir düşünce ya

da uzun bir zaman ya da hissi bir unsur olduğu gerçeği, ortaya çıkmıştır. Buradan yola çıkılarak öğrencilerin vardıkları sonuçlardan, kendilerince belirledikleri ölçütlerle eşleştirmeler yapmışlar ve tecrübe ettikleri ya da yalnızca bildikleri hem soyut hem de somut unsurlarla kültürel miras arasında bir benzeşim kurmuşlardır. Mihra, "...*Deyimler falan da kültürel mirasa girebilir. Belki atasözleri, bir iki kelime için özünü anlatmışlar. Bu da şu anki hayatımıza ışık tutar (1. Görüşme Mihra).*" ifadesinde bulunarak, bir şeyin kültürel miras olarak nitelendirilebilmesi için insanlık adına faydalı bir takım özelliklere sahip olması gerektiğini savunmuş ve bunu atasözleri ve deyimlerle örneklemiştir. Bununla birlikte "*Hocam mesela biri ekmiştir. Çınar, anlamı büyüktür bizde (1. Görüşme Mihra).*" ifadelerinden Türk kültüründe ve İslamiyette önemli bir yere sahip olan çınar ağacını, kültürel miras olarak değerlendirerek, bunu ağacın uzun ömürlü olmasını böylece tarihe tanıklık etmesini ve bunun neticesinde oluşan saygınlıkla ilişkilendirmiştir.

Öğrencinin "*Hocam mesela çocuk bayramı 23 Nisan. Bu da kültürel bir mirastır. Ondan sonra 29 Ekim, İstiklal marşı (1. Görüşme Kadir).*" sözleriyle manevi ve milli bir ruha sahip olan ritüel ve şölenlerin de özel ve değerli olduğunu ifade ederek, somut olmayan kültürel mirasa değinmiş ve örnekler vermiştir. Bir başka öğrenci ise, "*Çamurdan bir çömlük yapıyorsun, ondan yemek yapıp yiyorsun. Bitkiden, hayvan postundan elbise yapıyorsun. Doğa bizi, kültürü yönlendiriyor ve insan yorumluyor (1. Görüşme Barış).*" ifadeleriyle sosyal yaşamdaki sıradan şeylerin dahi, kültürü şekillendirmede büyük rol oynadığını belirtmiştir. MED kapsamında yaptığı sanatsal uygulama için seçtiği konu üzerine düşüncelerini dile getiren öğrenci, "*Kültür, hani sürekli kültürden gelenek-görenek olarak bahsettiğimiz için, saygınlık büyük ölçüde var. Her zaman üç tane daire var. Bunlar üç şey anlamına geliyor: güç, sadakat, saltanat (3. Görüşme Buse).*" ifadeleriyle "çintemani" motifindeki düğmelerden bahsetmektedir. Bunu, ise düşmenin somut olmayan kültürel miras yerine kullanılan bir metafor görevi üstlenmiş olmasıyla açıklamaya çalışmıştır.

Ön Ezbere Dayalı Farkındalık

Bu tema, öğrencilerin şahit oldukları, duydukları ve bir şekilde deneyimledikleri birtakım unsurlara yönelik gösterdikleri farkındalığı kapsamaktadır. Öğrenciler deneyimledikleri ya da daha farklı bir şekilde zihinlerine yerleşmiş olan şeylere karşı daha duyarlı tepkiler vermişlerdir. Örneğin Baharat yolundan neredeyse bütün öğrenciler söz etmiştir. Bahadır, "*Baharat yolu'nun asıl amacından baharat taşınmasının sebebi insanların saklamak istedikleri... Sevdikleri şeyleri yani eti falan baharatlayıp uzun süre saklamak, Bizim büyüklerimizin kiler mantığı... Bir şeyleri saklama mantığı (1. Görüşme Bahadır).*" şeklinde Barış ise "*O ilk bulunan arpayı, tohumu, buğdayı... O ilgimi çekti, hocam (1. Görüşme Barış).*" şeklinde ifade etmiştir.

Öğrenciler yaşamlarının bir yerlerinde doğrudan ve dolaylı olarak hafızalarında yer etmiş olan yani bir nevi ön ezberlerinde bulunan konu ve olayların farklı yönlerini görmüşlerdir. Bununla birlikte öğrenciler, günlük yaşam içerisinde oldukça sıradan ve günümüzün mevcut şartları içerisinde önemini yitirmiş olan nesne ve olgu gibi birtakım şeylerin, aslında tarihin belirli noktalarında oldukça önem arz ettiğinin farkına varmışlardır. Bu durum öğrencilerin sözlerine, "*Osmanlı Hamdi Bey Nemrut'a gelirmiş kazıları yakından takip edermiş, bu bilgi hoşuma gitti (Ö.G 28.11.2018 Öykü).*", "*Arkeoloji Müzesi'nde daha çok Arslantepe Höyüğü'nden çıkan şeyler benim çok ilgimi çekmişti günlük eşyalar gibi (2. Görüşme Bahadır).*" şeklinde yansımıştır. Bu ifadelerden yola çıkarak, öğrencilerin Malatya'lı ya da çevre illerden olmalarının etkisinin büyük olduğu söylenebilir (A.G 31.10.2018). Bununla birlikte Buse ve Zeynep'in sözleri de tarih ve kültürü güncelle ilişkilendirdiklerini doğrular niteliktedir. "*Turgut Özal Müzesi'ndeki belgeler olsun, kıyafetleri olsun hepsi var zaten günümüzde de sadece o zaman daha değerliymiş (2. Görüşme Buse).*" Zeynep ise, "*Arkeoloji Müzesi'nde Arslantepe'ye ait kullandıkları eşyalar vardı. Bıçak, küp, çakı başka mezarlık, mezar taşları, kapacak vardı. Tahtalı Hamam müzesinde de kırk hamamı, zengin hamamı vardı. Etnografya Müzesi'nde geleneksel eşyalar vardı sanki. Hali, kıyafetler, takılar, saat, bıçak, silah. Biz de evlerimizde onları kullanıyoruz hala (2. Görüşme Zeynep).*" ifadelerini kullanmıştır. Bu durum öğrencilerin, çevrelerinde hali hazırda kullanmakta olan ya da henüz kullanımına son verilmiş ürünlerin taşıdığı değere veya da söz konusu ürünlerin temelini yönelik sorgulamalar yapmalarına neden olmuştur.

Yaşadığı Çevre İle İlişkilendirme

Bu tema, öğrencilerin kültür, kültür varlığı ya da kültürel miras ile ilgili yaptıkları açıklamaları, değerlendirmeleri ve yaptıkları örneklemeleri kapsamaktadır. Öğrenciler söz konusu kavramı açıklarken gitmedikleri, görmedikleri ancak tanınırlığından dolayı bildikleri örnekleri vermek yerine, kendi yaşamlarında ya da çevrelerinde olan kültürel yapılardan örnekler vermişlerdir. Örneğin Bahadır, "*Mesela Malatya'da Arslantepe, Ulu Cami, Kervansaray, Kümbetler birçok yer var Battalgazi'de. Bunlar kültürel miras olması lazım (1. Görüşme Bahadır).*" şeklinde ifade etmiştir. Öğrenciler yaşadıkları sosyal çevreden verdikleri örneklerin yanı sıra aile çevrelerinden de örnekler vererek, doğrudan ailelerinin sahip olduğu ürünlerden de bahsetmişlerdir. Bu

ürünlerin kendileri için taşımış olduğu manevi değer, aynı zamanda kültürel bir değer olarak da nitelendirilebileceğini belirtmişlerdir. Bu durum öğrencilerin hem sosyal çevrelerindeki hem de ailelerindeki kültürel öğelerin farkına varmalarına ve bilinç oluşturmalarına sebep olmuştur. Bu duruma örnek olarak Kadir atalarından kalma yöresel bir gelenekten bahsederek, *“Hocam çok eskiden bizim kabiledede dedelerimiz küpe takıyorlarmış, sonra bırakmışlar. Ben bunu öğrenince bu geleneği ben devam ettirmek istedim. Bu da bir kültür miras çünkü. Benim babam diyor, mesela dedemin kulağı delikti falan, diyor. (1. Görüşme Kadir).”* ifadelerini kullanmıştır. Birçok öğrenci gibi ailesinden örnek veren Buse ve Barış da *“Mesela hocam benim anneme annesinden kalan küpe, kolye toka falan var, annemde bana verdi, bu da kültürel mirasa girer. Çok değerli çünkü (1. Görüşme Buse).”* , *“Annem de anneannemin verdiği çeyizler, tabaklar var annem onları vitrinde saklıyor, çok değerliymiş, sonra dedemin teşbihi ve dayımın silahı var bende, bana hediye ettiler, bunlar da kültürel miras bence (1. Görüşme Barış).”* ifadelerini kullanmışlardır.

3.3. MÜZE EĞİTİMİ ÖĞRETİSİ

Güncelle Bağlantı Kurma

Bu tema, öğrencilerin geçmiş ile güncel arasında kurduğu ilişkiyi kapsamaktadır. Müze eğitimi ders sürecinde somut ya da somut olmayan müze koleksiyonları, öğrencilerin geçmiş ve günceli sorgulayarak kıyaslama yapmalarına sebep olmuştur. Bununla birlikte öğrenciler müzelerde sergilenen ürünleri zamansal, bilimsel, estetiksel ve daha birçok bakımdan inceleyerek değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Öğrenciler yaptıkları bu değerlendirmeler doğrultusunda geçmişten günümüze ulaşmış olan ürünleri dönemsel açıdan değerlendirerek birçok açıdan niteliksel üstünlüklerine dikkat çekmişlerdir. Özellikle sanat eserleri üzerine yaptıkları değerlendirmeler neticesinde bir sanat eserinin, salt imkânlarla oluşmayacağını; deneyim, gözlem, süreç ve en önemlisi de sanatsal duyarlılığın, sanat eserinin oluşmasında önemli etkenler olduğunun farkına varmışlardır. Nitekim öğrencilerden Bahadır, Onur ve Buse benzer bir şekilde; *“...Çok eski bir dönem ve o kadar şey yapılmış ki el emeği mesela, çok dikkatimi çekmişti. Onlarda teknoloji bu kadar düşükken bu insanlar bunları nasıl yapmış (1. Görüşme Bahadır).”*, *“...Şu dört atlı vardı ya onlar çok dikkatimi çekti. Yani hocam muhteşemdiler (1. Görüşme Onur).”*, *“...Müzedede gördüğüm mutfak eşyalarıyla şuan ki eşyaları kıyasladım. Nasıl bunu yapmayı düşünmüşler, nasıl ihtiyaç duymuşlar...(2. Görüşme Buse).”* ifadelerinde bulunmuşlardır. Bu ifadelerden yola çıkılarak öğrencilerin ortak duygu ve düşüncelerinin, geçmiş ile günceli mukayese ettiklerinde ve geçmişe ait ürünleri zamanın olanaklarını düşünerek değerlendirdiklerinde, düşünsel anlamda oldukça nitelikli olduğu görüşünü savundukları söylenebilir. *“Müzedede madeni paralar dikkatimizi çekti, nasıl yapıldığı, neden yapıldığı, kabartmaların ne anlatıldığı ve teknik açıdan günümüzle kıyasladım (2. Görüşme Kadir).”* Kadir'in ifadelerinden ve verdiği örnekten yola çıkılarak bir ürünün değerinin ve öneminin, ürünün üretildiği dönemin şartlarıyla yakından ilişkili olduğu yorumunda bulunulabilir.

Hikâyeleştirme

Bu tema, öğrencilerin MED sürecinde işlenen konular kapsamında verilen örneklerden, anlatılan destan, mitolojik hikâye ya da anılardan etkilenmelerini kapsamaktadır. Öğrenciler MED sürecinde geçen sıra dışı, komik, fantastik vb. örneklerden dolayı dersi daha etkili dinlemişlerdir. Örneğin ders hocası pazartesi müzelerin kapalı olduğu bilgisini, bir hikâye üzerinden anlattı ve konunun trajedisi öğrencilerin son derece ilgisini çekti (A.G 10.10.2018). Nitekim derste bahsedilen bu durumun öğrencilerin günlüklerine de yansıdığı görülmüştür. *“Kültür müdürlüğüne bağlı müzeler, pazartesi günleri kapalıymış. Hoca kendisini güldüren örnek bir olay anlattı. Öğrenciler pazar günü otobüse biniyorlar, pazartesi Hatay'da oluyorlar. Müze için gidiyorlar. Pazartesi sabahı gitmişler ki müze kapalıymış. Sadece künefe yiyip dönmüşler. Bu olayı anlatınca güldüm komikti (Ö.G 11.10.2018 Öykü).”* Buradan yola çıkılarak derste verilmek istenen bilginin, dikkat çekici bir hikâye üzerinden aktarılmasının öğrenmenin kalıcılığına katkısından bahsedilebilir. Benzer şekilde, *“...Mesela Sinop hapishanesinden bahsetti hoca, hatta bir şarkı varmış orayla ilgili... dalgalar duvarları yalar falan gibi, ben Sinop'a gittiğimde kesinlikle orayı görmek istiyorum (1. Görüşme Buse).”* ifadelerinden yola çıkılarak, ders hocasının bizzat deneyimlediği mekânları anlatmasının yanı sıra, bu konuların birtakım popüler şeylerle olan ilişkisinden söz etmesi, öğrenciler nezdinde daha merak uyandırıcı ve cezbedici bir hale geldiği söylenebilir. Müzelerde, ören yerlerinde ya da genel olarak tarihi mekânlarda yaşanmış olayların hikâyeleştirilmiş bir şekilde paylaşımının bilginin kalıcılığı anlamında daha faydalı olduğu söylenebilir. Zaten bir ziyaret öncesinde gidilecek mekâna ait bir hikâyenin, anının katılımcılarla paylaşılması müzecilikte bir öğretim yöntemidir. Ve bu sayede katılımcılar ve öğrenciler daha aktif bir öğrenme yaşayacaklardır. Yine derste hikâyeden etkilenen öğrenci, *“Hocam, mesela tarihi eserler... Mesela bir tane küp çıkıyor. Mesela eskiden bunun bir anısı var diyelim, bazı insanlar eskiden insanları yakıyorlarmış, küllerini küpün içine koyuyorlarmış. Bu şimdi bulunduğu zaman eski bir olayı anlattığı için bizim için kültürel mirastır (1. Görüşme Kadir).”* ifadelerini kullanmıştır. Bu örnekten de yola çıkılarak, öğrencinin müzede sergilenen eserlerin bilinen yaygın kullanım alanlarının dışında, öğrencinin

daha önce örneğine rastlamadığı sıra dışı bir fonksiyonelliğe sahip olmasının, öğrencinin hafızasında yer etmesine sebep olduğu söylenebilir.

Müze Yönelik Kavramsal Kazanımlar

Bu tema, öğrencilerin müze ve müzecilik alanına dair kuramsal bilgilerini içermektedir. Öğrenciler müzelerin sıradan, yalnızca turistik bir gezinti merkezi olmadığını, birçok açıdan vasfa sahip olduklarını ve bunlarında büyük ölçüde müzelerin içinde barındırdıkları koleksiyonlardan kaynaklandığını farkına varmışlardır. Öğrencilere MED’de nelerden bahsedildiği ve hatırladıklarına dair sorular yöneltildiğinde Bahadır, “*İlk müze, Osman Hamdi Bey’in müzecilik alanında gördüğü eğitim ve müzenin tarihi belgelerin mekanı olması dikkatimi çekti (Ön Görüşme Bahadır).*” ifadesiyle ağırlıklı olarak Türk müzeciliğinin gelişimi hakkında bilgi sahibi olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte müzelerde sergilenen ürünlerin de neler olduğu hakkında bilgiler verildiğini ortaya koymuştur. Aynı soruya bir diğer öğrenci, müzelerde sergilenen eserlerin belge niteliği taşıdığından ve yazılı materyallerin mümkün olmadığı durumlarda tarihi olayların, müzedeki eserler tarafından açıklanabileceğini belirtmiştir (A.G 17.10.2018). Benzer şekilde, “*Topraklarımızdan çok sayıda kültürel eser yurt dışına kaçırılmış, kazılardan çıkarılan ürünlerin 3’te 1’i alınabiliyormuş. Bu yasanın yanlışlığının çok sonra farkına varılmış (Ö.G 07.11.2018 Zeynep).*” ifadesiyle, müzecilik alanında yasa bakımından geç bilinçlenmenin, Anadolu topraklarından çok fazla eserin yitirilmesine sebep olduğu gerçeğinin farkına vardığını belirtmeye çalışmıştır.

MED’de ders hocasının müzeye dönüştürülen bir köy örneği vermesi ve müzenin fotoğraflarını göstermesi öğrencilerin büyük ölçüde dikkatini çekmiştir. Bunun sebebi olarak, tüm öğrencilerin geleneksel bir aile yaşantısından ve yöresel bir çevreden gelmesi gösterilebilir (A.G 19.12.2018). Atatürk’ün müzeciliğe verdiği öneme vurgu yapan Barış, “*Atatürk’ün Avrupa’ya müzecilik ve arkeoloji alanında eğitim almak için gönderdiği öğrenciler olmuş. ‘Türkler tarih yapan ama tarih yazmak ile çok sonradan uğraşan bir toplumdur (Ö.G 05.12.2018 Barış).*” Buse ise “*Mustafa Kemal Atatürk tarihi sanata çok önem verdiği için müzecilikle müthiş derecede ilgilenmiş ve şöyle bir söz eklemiş ‘Tarih yazmak, tarih yapmak kadar önemlidir’ (Ö.G 05.12.2018 Buse).*” ifadesinde bulunmuştur. Bu ifadelerden yola çıkılarak öğrenciler için müzecilik alanındaki ilerlemenin önemli olduğu kadar, bu faaliyetlere kimin önderlik yaptığı da son derece önem taşımaktadır.

Plastik Sanatlarla İlişkilendirme

Bu tema, öğrencilerin MED kapsamı dâhilinde müzede canlı olarak ve derste ise sanal olarak gördükleri ve üzerine değerlendirmelerde buldukları ürünler ve eserleri kapsamaktadır. Öğrenciler müzelerde sergilenen sosyal yaşama dair nesnelere ya da sanat eserleri veya da taşınmaz kültür varlıkları üzerinden günümüz sanat eserleri arasında mukayese yapmışlardır. Öğrenciler söz konusu eserlerin taşımış olduğu pitoresk detayların farkına vararak, çalışmalarında kullanılacak detaylar olduğuna dair çıkarımlarda bulunmuşlardır. Bunun üzerine Zeynep, “*Duvar resmini çok beğendim. Eski olduğu için. Kullandığı figürler falan hoşuma gitti, dokumayı, motifli, halıyı görünce çekmeyi düşündüm. Resimlerimde kullanmayı (2. Görüşme Zeynep).*” ifadesinde bulunmuştur. Bununla birlikte öğrenciler, geçmiş tarihte üretilen sanat eserlerinin, estetik ve plastik açıdan son derece doygun olduğunu fark ederek, kendi sanatsal üsluplarını sorgulamışlardır. Örneğin Nisa’nın sözleri, “*Geziye gittim, Hasankeyf, kilise onları resmetmiştik, fotoğraflamıştık. Sonra Battalgazi’ye gitmiştik. Kanlı kümbeti yapmıştık. Urfa’da Harran... Bunların hepsini kültürel miras olarak tuvale dökmüştük, gelecek nesillere aktarma amacı güderek (1. Görüşme Nisa).*” bu durumu destekler niteliktedir. Öğrenciler yapılan yağlı boya tablolar, gravürler, heykeller ya da madeni paraların üzerindeki rölyefleri inceleyerek, içeriklerinin o dönemi anlattığı üzerine tartışmışlardır. Ve sanatın aynı zamanda dönemin toplumsal, siyasal ve sosyolojik durumunu ele alan duygu ve düşüncelerle yapıldığının farkına varmışlardır. Bu durum, öğrencilerin de duygu ve düşüncelerini yansıtan özgün eserler yapmalarından dolayı, kendi çalışmalarını ile bağ kurmalarına neden olmuştur. Nitekim Mihra, “*Hocam biz daha çok görsel işler yapıyoruz. Resim yapabilmek için bir şeyler bilmesi. Hafızamızda yaşadığımız şeylerden olması gerekiyor. Müzeler de sergilenen kültür varlıklarının tanıtılabilmesi için de onları resmetmemiz gerekiyor, biraz bununla alakalı gerekir diye düşünüyorum. Tarihi geçmişi bilmen gerekirken onu bilmeden mümkün değil. Şu anki neyi yapamazsın oluşturamazsın orada neler olmuş neler bitmiş. Böyle düşünüyorum. Ayrıca kültür dediğimde, genel kültür aslında onları bilmemiz gerekiyor(Ön Görüşme Mihra).*” ve Öykü, “*Müzeyi, müzedeki eserleri, kültür varlıklarını sanatçının daha iyi bilmesi gerekiyor. Sonuçta yaşamış olduğu topraklarda gelişen olaylardan haberdar olması lazım. Kültürel mirasın farkında olması lazım(Ön Görüşme Öykü).*” ifadelerinde bulunmuştur.

Derse Dair Görüş Bildirme

Bu tema, öğrencilerin MED’e yönelik istek ve önerilerini içermektedir. Öğrenciler oldukça geniş bir kapsama sahip olan bu dersin tek dönemlik bir süreyi kapsammasının yeterli olmadığını ve bazı konuların süre

sıkıntısından dolayı daha yüzeysel geçilmek zorunda kalındığını belirtmişlerdir. Bu durumla ilgili Mihra, *“Bu dersin yılda tek bir dönem olması da hoş değil, bence iki dönem olabilir mesela (Ön Görüşme Mihra).”* şeklinde bir ifade de bulunmuştur. Benzer şekilde Nisa, Öykü, Zeynep, Onur ve Bahadır da Mihra'nın sözlerini destekler nitelikte ifadeler kullanmışlardır. *“İstanbul'a gidip oradaki müzeleri görmek var. Bir de burada anlatmak var. Çünkü görselde gördüğümüz ile fotoğrafta gördüğünüz bir şey arasında fark var, yani. O hissiyatı yaşarız (Ön Görüşme Onur).”*

Özellikle öğrenciler MED kapsamında işlenen konular içerisinde geçen ve gidilmesi mümkün olan, müzelerin ve tarihi mekânların ziyaret edilmesinin bilginin pekiştirilmesi ve kalıcılığı bakımından son derece önem arz ettiğini düşünmektedir. Bu durumu Barış ve Kadir *“Evet, bu derste müzeler geziliyor; ama bence daha fazla müze gezilmeli en azından çevre illere. (Ön Görüşme Kadir).”* *“Hocam derste işlenecek konulara göre müze ve ören yerlerini ziyaret etmeliyiz. Konu nemrutsa oraya gitmeliyiz. (Ön Görüşme Barış).”* şeklinde ifade etmiştir. Öğrenciler bu görüşlerini, MED kapsamında ziyaret edilen müzelerle örnekendirerek, müze ziyareti öncesi ve sonrası müzecilik ve kültürel mirasa dair olan düşüncelerinde büyük oranda değişiklikler olmasının yanı sıra, ziyaret esnasında da derin bir düşünce ve duygu yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu durumun özellikle müze binalarıyla da yakından ilişkili olduğunu belirten öğrenciler, müzelere ve müzeciliğe dair oluşacak ilginin artmasının, müze binalarının tasarımlarıyla yakından ilintili olduğunu belirtmişlerdir. Örneğin Zeynep, *“Bence müzeler eski yapılar olmalı, daha dikkat çekici olur. Hem daha çok tarihi yansıtır (2. Görüşme Zeynep).”* ifadesinde bulunmuştur.

Geleceğe Dair Görüş Bildirme

Bu tema, öğrencilerin gelecekte yapacakları sanatsal çalışmalarında kültürel miras öğelerini ya da kültürel değerleri kullanma durumlarına yönelik düşüncelerini kapsamaktadır. Öğrenciler gelecekte yapacakları çalışmalarda hem pitoresk özellikleri ve plastik değerleri bakımından hem de kültürel mirasın geleceğe aktarılması ve yaşatılması açısından resim sanatının önemli bir yere sahip olduğunu düşünmektedirler. Bu durum Buse'nin sözlerine, *“Geçmişten günümüze kadar olan, ne bileyim düşünün 'çintemani'. Osmanlıdaki ilk motif örneklerinden biri. Ben bunu tuvalime taşımak isterim. Sokak görünümüleri çalışıyorum. Artık tarihi eski sokaklar falan da çalışmak istiyorum. Sokaklarda da eski evlerde de bir yaşanmışlık olduğu için bunu tercih ederim. Kültürü yaymış olurum. Bilinçlendirmiş oluyorum (3. Görüşme Buse).”* şeklinde yansımıştır. Busenin ifadelerine benzer şekilde Nisa, Bahadır, Onur Zeynep de kültürel miras niteliği taşıyan unsurları resim çalışmalarında kullanmak istediklerinden ve bunların faydasından bahsetmişlerdir. Öğrenciler bu duygu ve düşüncelerinin ekseninde, kültürel değerleri resimsel öge olarak kullanmanın, bu değerlerin farkında ve bilincinde olmayan insanlar için sanat aracılığıyla haberdar etme ihtimalini yükselteceğini belirtmişlerdir. Bununla birlikte Mihra'nın *“Aslında en başta hep aklımda oluyordu, arkeolojik alanlar. Buna yönelik şeyler çalışayım diye; ileride çalışabilirim. Zaten ekstra bölüm okusam arkeoloji okurdum. O yüzden böyle şeyler dikkatimi çekiyor (3. Görüşme Mihra).”* ifadeleri MED'in kültürel miras bilinci oluşumdaki etkisini göstermektedir.

Müze Rehberi Oluşumu

Bu tema, öğrencilerin MED kapsamında yapılan müze rehberi oluşum sürecini kapsamaktadır. Müze rehberi hazırlama sürecinde tercih edilen müzelerin ve müzeye götürülen öğrencilerin yaş, cinsiyet gibi özelliklerinin, her katılımcı için benzer düşünce alt yapısıyla tasarlandığı görülmüştür. Bazı öğrenciler müze rehberini sadece MED kapsamında yerine getirilmesi gereken bir ödev olarak yapmışlardır. Ancak bazı öğrenciler ise daha bilinçli ve farkındalığı yüksek bir biçimde, tercih ettikleri müzeden, müzeye götürdükleri öğrencinin yaşına, cinsiyetine kadar her bir unsuru göz önünde bulundurarak müze rehberini tasarlamış ve hazırlamışlardır. Örneğin Kadir, *“Hocam yaş standardı 14-15 olunca onların biraz daha hayal gücü farklı oluyor. Yetişkin insanlara göre hayal gücü geniş olduğu için, daha anlamlı bakar diye, götürdüm. Daha dikkatli inceler objeleri, daha farklı seçebilir, ondan yani (3. Görüşme Kadir).”* ifadelerini kullanmıştır. Kadir'in düşüncelerine benzer şekilde Barış, Zeynep ve Mihra da müze ziyaretlerini öğrencilere en çok fayda sağlayacak şekilde tasarlayıp, programlamışlardır. Bu durum öğrencilerin bilinç oluşumuna dair önemli ipuçları vermektedir. Öğrenciler, müze rehberi doğrultusunda, birlikte müze ziyareti yaptıkları öğrencinin, verim alabilmesinin tarih bilinci ve kültürel miras bilinci açısından oldukça önemli bir konu olduğunu belirtmişlerdir. Örneğin Onur, öğrenciyi Arkeoloji Müzesine götürme sebebi olarak *“...Çünkü hocam orayı daha iyi gördüm. Diğer müzelere göre daha çok tarihi şey vardı, daha çok eser vardı. O yüzden, götüreceğim kişi de en azından görmüş ve öğrenmiş olur, bilinç kazanmış olur (3. Görüşme Onur).”* ifadelerini kullanmıştır.

Sanatsal Çalışma Oluşumu

Bu tema, öğrencilerin MED kapsamında yaptıkları çalışmaları içermektedir. Öğrencilerin yaptıkları bu çalışmalarda özellikle MED'de dikkatlerini çekmiş, kültürel değerler görülmektedir. Öğrenciler bu sanatsal

çalışmalarda yalnızca tek bir eser değil, birkaç kültürel miras niteliği taşıyan unsuru yorumlayarak özgün tasarımlar oluşturmuşlar ve bu tasarımlarında tercih ettikleri renkleri de ele aldıkları konu ile ilişkilendirmişlerdir. Örneğin Barış, “Güneşin doğuşundan dolayı kırmızı kullandım, buz mavisini ise nemrut çok soğuk olduğu için kullanmak istedim (3. Görüşme Barış).” şeklinde ifade etmiştir.

Şekil 13. Barış'ın “Nemrut Güneşi” İsimli Çalışması

Şekil 14. Kadir'in “Zenginlik” İsimli Çalışması

Öğrenciler sanatsal çalışmalarda kullanılan kültürel değerler, somut bir ürün olabileceği gibi somut olmayan hikâye, destan ya da bir kavram vb. gibi unsurlarında olabileceğinin farkına vararak plastik anlamda zengin tasarımlar oluşturmuşlardır. Nitekim Öykü sanatsal çalışma konu seçimi için “Şahmeran görseli beni çok etkiliyor. Bir de hikâyesini falan da okumuştum, hoşuma gitti görseli de. Adı da dikkatimi çekti (3. Görüşme Öykü).” ifadelerini kullanmıştır.

Şekil 15. Kadir'in “Zenginlik” İsimli Çalışması

Şekil 16. Öykü'nün “Anadolu” İsimli Çalışması

3.4. BİLİNÇ VE SÜREÇ İZLENİMİ

Bilince Dair İzler

Bu tema, öğrencilerin kültürel miras bilinci kazanımlarına dair tutum ve davranışlarını kapsamaktadır. Öğrenciler Anadolu topraklarından yurt dışına götürülen tarihi eserlere ilişkin değerlendirmelerde bulunarak, toplumun tarihi ve kültürel değerlere yönelik olan duyarlılığın oldukça geç oluşmasından dolayı yaşadıkları rahatsızlığı belirtmişlerdir. Örneğin Kadir, “Avrupa'dan gelenler bizim buradaki eserleri gün yüzüne çıkartıyor ya da bazı eserlerimizi götürüp kendi müzelerinde falan sergiliyorlar. Bunu gördüm. Biraz hayal kırıklığına uğradım. İlgimi çekmişti (1. Görüşme Kadir).” ifadesinde bulunmuştur. Bununla birlikte yakın tarihe kadar dahi çok sayıda tarihi eserin ve sit alanlarının rastlantı sonucu bulunmasına ve uzun yıllar bakımsızlıktan tahribata uğramasına karşı duydukları şaşkınlığı ifade etmişlerdir. Bu durumu Öykü “Arslantepe'den bahsetti, hoca. Oranın tesadüfen bulunması bana ilginç geldi. İnsanlar evlerini yapmaları için aldıkları taşın rölyefli çıkması üzerine onu muhtara vermişler, onlarda müzeye koymuş. Keşke ben bulsaydım ya. Bu derste ilk defa içimden gelerek güldüm (Ö.G 17.10.2018 Öykü).” şeklinde ifade etmiştir. Bunun yanı sıra öğrenciler, günümüzde de müzelere yeterli önemin verilmediğine ve müzeleri ziyaret eden insanları müze hakkında bilgilendirecek, müze uzmanlarının bulunmadığına vurgu yapmışlardır. Bahadır bu durumu, “Müzedeki çalışanlar çok bilgisiz gördüm. Mesela Arkeoloji Müzesi'nde biri olması gerekiyordu. Benim onlara bir şey sorduğum zaman, onların bir yanıt vermesi lazım; çünkü sen orada çalışan birisin. Bir de orada sürekli gördüğün şeyler, insan bir oturur araştırır, bu böyleymiş bu şöyleymiş. Rehberlik yapması gerekiyor. Bunun da bir eğitimini alması gerekiyor diye düşünüyorum (2. Görüşme Bahadır).” şeklinde ifade etmiştir.

Duygusal Bağ Kurma

Bu tema, öğrencilerin MED’de ya da MED kapsamında ziyaret edilen müzelerde kendi şahıslarıyla ya da insanla ilgili olan olaylara gösterdikleri tutum ve davranışları kapsamaktadır. Bu durumu destekler nitelikte olan Mihra’nın sözleri “*İnönü Müzesi’ni gezmiştik. Ora çok hoşuma gitmişti. İnönü’nün bir fotoğrafı var çıkışta sağda. O beni çok etkiledi. Mesela harita gibiydi. Yüzü yaşadıkları belliydi, okunuyordu yüzünden. Atatürk’e bir mektup yazmıştı. Onu okudum mesela. Çok güzeldi. Mustafa Kemal hazretlerine falan diye... Çok etkilenmişim, geziden... (1. Görüşme Mihra).*” şeklindedir. Öğrenciler geçmiş yaşantılara yönelik heyecan, mutluluk, umut, bağlılık, inanç vb. gibi insani değerleri içerisinde barındıran maddi ve manevi her türlü şeyde diğerlerine oranla daha çok etkilenmekte, kavramakta ve anlamaktadır. Örneğin Öykü, “*Atatürk’ün bir sözünden bahsetti. Hatta söz değil yazısı. Mukaddes emanetlerin İstanbul’dan Ankara’ya acil şekilde getirilmesi (Ö.G 07.11.2018 Öykü).*” ifadeleriyle inanç faktörüyle müzeciliği ilişkilendirmiştir ve bu durumun müzeciliğe olan bakış açısını olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Bu bakımdan öğrencilere bu duyguları hissettiren unsurların, bilinç oluşumuna büyük ölçüde fayda sağladığı söylenebilir. Bununla birlikte öğrencilerin müzelerde kendi yaşantılarından izler görmeleri de duygusal bağ kurmalarına sebep olmaktadır. Örneğin bu durum Bahadır’ın sözlerine “*Arkeoloji müzesinde kap kacaklar hala şuan anneannemlerin kullandığı şeylerle birebir aynı mesela. Onlarda bunu yiyecek için kullanmış bizde aynı şekilde, bir şeyler pişirmek için falan (2. Görüşme Bahadır).*” şeklinde yansımıştır.

Yitik Değerler Üzerine Eleştirel Tavır

Bu tema, öğrencilerin Anadolu topraklarından yasa dışı yollarla yurt dışına götürülen tarihi eserlere karşı duyulan üzüntüyü ve verilen tepkileri kapsamaktadır. Bu duruma örnek olarak Mihra, “*Hocam birçok eserimiz, illegal yöntemlerle yurt dışına götürülmüş. Sahip çıkamamışız, ben buna çok üzülüyorum. Bütün eserlerimizi çalmışlar, alamamışız. Onların müzelerinde bizim eserlerimiz sergileniyor (1. Görüşme Mihra).*” ifadelerinde bulunmuştur. Tarihi ve kültürel kalıntıların ve eserlerin değeri-önemi tüm dünyada oldukça geç anlaşılmıştır. Ancak ortaya çıkan koleksiyonerlik akımı ile maddi ve manevi açıdan tercih edilmeye başlanması, Anadolu’ya kıyasla Batı’da daha erken görülmüştür. Bu durum, Anadolu topraklarından çok sayıda kültür varlığının yok pahasına ya da tamamen karşılıksız bir şekilde çıkarılmasına neden olmuştur. Anadolu’da bu şekilde başlayan kültür varlığı süreci günümüze birçok kayıpla ulaşmıştır. Öğrenciler bu durumun verdiği hoşnutsuzluktan yoğun bir şekilde bahsederek toplumun bilinçsizliğinden duydukları rahatsızlığı dile getirmişlerdir. Duyduğu rahatsızlığı dile getirenlerden biri olan Buse, “*Yurt dışından gelen Dethier’in müze müdürü olarak gelmesi. Üçte birlik kısmını yurt dışına götürme kararı almış; ama %100’lük kısmını yurtdışına taşımışlar ve bunun çok sonradan fark edilmesi, çünkü bizim toplumumuz kültürel mirasın önemini onlardan çok geç fark etmiş. Ama her şey gitmiş(1. Görüşme Buse).*” şeklinde ifade etmiştir. Şuan günümüzde bile yeterli anlamda kültür varlıklarının önemine varılmadığına ilişkin örnekler veren ve tepkilerini dile getiren öğrencilerin kültürel miras bilinci kazanımına yönelik önemli bir aşama kaydettikleri söylenebilir.

Popüler Temalara Eğilim Gösterme

Bu tema, öğrencilerin hem MED’de hem de MED kapsamından yapılan müze ziyaretlerinde, geçmişe ve güncel dayanan somut ve somut olmayan popülerlik değerine sahip unsurları değerlendirmelerini içermektedir. Bu durum Mihra’nın sözlerine “*Hoca Anıtkabir’deki taşların dizilişinden ötürü kabire doğru yürürken, kafamız önde yürümek zorunda kalıyormuşuz. Taşlar kabire doğru eğimli bir açıyla gidiyor, saygı için yapılmış (Ö.G 12.12.2018 Mihra).*” şeklinde yansımıştır. Öykü ise, “*Floransa’da bazı yerlere turist girmesi yasakmış. Tarihi değere zarar verildiğinden. Hasan Boğuldu filmi de varmış, aşk filmiymiş. Filmin çekildiği yer olan kaz dağları, turist akınına uğramış (Ö.G 24.10.2018 Öykü).*” şeklinde ifade etmiştir. Öğrenciler kültürel mirasa dair değerlerle ilgili magazin değeri bulunan olaylara, hikâyelere ya da söz konusu olay ve hikâyelerin tanık olduğu nesne ve mekânlara büyük ilgi göstermişlerdir. Örneğin bu durum için Öykü, “*Truva, Truva Savaşı kız yüzünden çıkmış bayağı güldüm ya (Ö.G 31.10.2018 Öykü).*” ifadelerini kullanmıştır. Zeynep ise sözlerinde, “*Turgut Özal müzesinde en çok ilgimi çeken, herkes gibi tabii ki de Turgut Özal’a suikast yapıldığı zaman konuşma yaptığı mikrofon direğindeki 4 tane kurşun izleri (Ö.G 28.11.2018 Zeynep).*” ifadelerine yer vermiştir. Aynı zamanda öğrenciler sıradan bir nesnenin bile şahit olduğu olay ya da hizmet ettiği kişi, kurum, tarihten dolayı manevi bir nitelik ve değer kazanarak kültürel miras statüsü kazanabileceğini görmüşlerdir. Özellikle öğrenciler MED’de güncel olaylar üzerinden verilen örneklerle karşılaştıklarında derse daha aktif katılım göstermişlerdir. Bununla birlikte öğrenciler müzeciliğin toplumların sosyolojik durumunu da sergilediğini görmüşlerdir. Bu durum ise öğrencilerin sözlerine, “*Rosa Parks Otobüsü, beyaz ırk ve siyah ırk arasındaki ayrımı gösteriyor. Siyahi bir kadın otobüste beyaz adama yer vermediği için hapse düşmüş. Amerikan başkanı yıllar sonra özgürlükçü hareketinden sonra ödül vermiş (Ö.G 19.12.2018 Kadir).*” ve “*Japonya’daki rahatlama istasyonları çok etkilendim. İnsan mı bunlar, çok korkunç (Ö.G 19.12.2018 Zeynep).*” şeklinde yansımıştır.

Müze Deneyimi

Bu tema, öğrencilerin müze deneyimlerini içermektedir. Öğrenciler MED'den önce ziyaret ettikleri neredeyse tüm müzelere tesadüfen girdiklerini ve amaçsızca ziyaret ettiklerini belirtmişlerdir. *"Hani önünden geçersiniz, müzeye girersiniz. Burada bu varmış diye. Sonra çarşı merkezinde gezerken burada müzede varmış deyip girdik (Ön Görüşme Buse)."* Buse'nin ifadelerine benzer şekilde Onur da *"Valla hocam oradaydık. Arkadaşlarla girelim dedik, üniversite okuyordum 1.sınıftaydım oradan geçerken gittim (Ön Görüşme Onur)."* ifadelerini kullanmıştır. Ancak MED kapsamında ziyaret ettikleri müzelerde öğrencilerin daha bilinçli ve istekli oldukları ve müzeleri ilgi alanları doğrultusunda ziyaret ettiklerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin bu ifadelerini, ziyaret ettikleri müzelere yönelik duygu ve düşünceleri doğrular niteliktedir. Örneğin Zeynep müze ziyareti için, *"Yaşam müzesi resim konuyla ilgiliydi. O yüzden gittim, motif çalıştığım için. Ya da Atatürk müzesine Atatürk neler kullanmış, ne tür eşyalar kullanmış, bunları çok merak ettiğim için gittim (2. Görüşme Zeynep)."* ifadelerini kullanmıştır. Kadir ise, *"Müzeye giderim çünkü örneğin, o basılmış paranın içeriği beni merak ettiriyor. O nasıl yapılmış, böyle nasıl yansıtmışlar diye ilgimi çeker. Neden paranın üzerine o resmi yapmışlar (2. Görüşme Kadir)."* şeklinde ifade etmiştir.

SONUÇ

MED dersi alan öğrencilerin Kültürel Miras Bilinci kazanma durumlarını belirlemeyi amaçlayan bu araştırmada bir takım sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlar bulgular doğrultusunda hazırlanmıştır.

Kültür Algısına Yönelik Sonuçlar; Öğrencilerin kültürü, içinde yaşadıkları çevreyle ilişkilendirerek değerlendirmelerde buldukları görülmüştür. Örneğin öğrenciler özellikle deneyimledikleri yemek kültürü, gelenekler, kılık kıyafet gibi unsurlar üzerinden çıkarımlarda bulunarak kültürü betimlemişlerdir. Bununla birlikte öğrencilerin kültür tanımlamalarında yöre, aile, ırk, din, dil gibi kavramlar üzerinden mukayese ettikleri sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte araştırmada yemek kültürünün bir uzantısı olan sofrada adabı ile bir unsurun ana özelliğinin dışında, hem yöre hem de aile nezdinde değerlendirildiğinde, öznel olduğu yargısına varılmıştır. Öğrencilerin bu anlamlandırmayı yaparken kendi yaşamlarından örnek vermeleri, durumu içselleştirerek anlamaya çalıştıklarını göstermektedir. Kültüre dair verilen örneklerde öğrencilerin özellikle din ve dil mefhumuna odaklanarak, kültür üzerine sorgulamalar yaptıkları görülmüştür.

Kültürel Mirasa Yönelik Bakış Açısına Dair Sonuçlar; Öğrencilerin kültürel mirasa yönelik açıklamalarında genellikle "kültür" ve "miras" kavramlarını ayrı ayrı ele alarak, ailelerinden, yaşadıkları çevreden ya da hikâyesini bildikleri olaylardan örnekler vererek çıkarımlarda buldukları görülmüştür. Öğrencilerin daha önce hazır bulunuşluğa sahip oldukları konular hakkında daha etkili yanıtlar verdikleri ve görüş bildirdikleri sonucuna varılmıştır. Örneğin öğrenciler kültürel mirasa dair tanımlamalarında mutlaka, ürünün ender, kıymetli, nitelikli, estetik vb. özellikler taşımaları gerektiği görüşünü savunmuşlardır. Bunu yaparken konuyu birçok farklı yönden ele alarak, benzetmelere yer vererek, yaşamlarıyla ilişki kurmaya çalışmışlardır. Söz konusu bu ilişkiler, bazen bir küpe, bazen bir tarak, bazen bir kıyafet, bazen de bir bardak aracılığıyla kurulmaktadır. Nitekim bu durum ders anlatımı sırasında, güncel konulara öğrencilerin aktif katılımında da görülmüştür. Öğrenciler milli şuur ve duygularını uyandıran nitelikte olan hikâyelerle konuları daha dikkatli dinlemişler ve bir bilinç oluşturmuşlardır. Bu durum özelden genele doğru gitmektedir. Öyle ki öğrencilerin kültürel mirasa yönelik algılarının, öncelikle yöresindeki tarihi kalıntılar üzerinden oluştuğu ortaya çıkmıştır.

Müze Eğitimi Öğretisine Yönelik Sonuçlar; Araştırma süresince alınan MED'e yönelik kazanımların belirlenmesinde, öğrencilerin aktif rol oynadığı saptanmıştır. Derse dair bakış açıları derste anlatılan popüler temalı hikâyelerin oldukça etkili ve öğrencilerin hafızalarında oldukça kalıcı olduğu sonucuna varılmıştır. Ders kapsamında öğrencilerin yaptığı sanatsal çalışmalarında, MED'in konu içeriklerinin ve MED kapsamında yapılan müze ziyaretlerinin etkisinin büyük olduğu görülmüştür. Öğrenciler müzeleri sadece eski, yıkık, kalıntı gibi kavramlarla ilişkilendirmenin ötesine geçerek, müzelerin bir sanat galerisi olduğunu, müzelerde teşhir edilen ürünlerin tarihi belge niteliği taşıdığını ve daha birçok özelliğe sahip olduklarının farkına varmışlardır.

Bilinç ve Süreç İzlenimine Yönelik Sonuçlar; Araştırmada öğrencilerin kültürel miras bilinci edinmelerinde, duygusal durumlarının son derece etkili olduğu görülmüştür. Öğrenciler geçmişte, kültür varlıklarına dair yeterince bilinçli olunmamasından dolayı, tahrip ve kayıplara yönelik duydukları üzüntüyü dile getirmişlerdir ve bu da öğrencilerde oluşan farkındalığı ve bilinci göstermektedir. Bununla birlikte öğrenciler MED'den sonra kültürel miras ve müzecilik alanında, toplumsal bilinçlenme yaşanması hakkında da birçok görüş ileri sürmüşlerdir.

TARTIŞMA

Kültür Algısı

Araştırma süreci boyunca, öğrencilerin yaklaşımları ve bu doğrultuda kendilerinde var olan ya da oluşan kültür algısı ve kültüre olan bakış açıları tespit edilmeye çalışılmıştır. Öğrenciler daha geleneksel ailelere mensup oldukları için kültüre dair yorumları daha çok kendi çevrelerinden ve yaşamlarından verdikleri görülmüştür (Göğebakan, 2015). Bu örnekler arasından hemen hemen bütün öğrenciler kültür'ü ve kültürel mirası "çeyiz" geleneği ile ilişkilendirmişlerdir. Nitekim "Çeyizi meydana getirenlerin sadece eşyalar olduğunu düşünmenin eksik bir düşünce olduğu, sandıkların sadece maddi bir örüntü olarak çeyizi barındırmadığı ve korumadığı, aynı zamanda çeyizin etrafında oluşan değer yargılarını ve beğenileri de içerdiği" düşünüldüğünde, kültürel bir değer olan çeyizin korunarak yaşatılmasının önemi büyüktür.

Araştırmada yer alan katılımcı öğrenciler, günlük yaşam içerisinde sıradan olan, ancak kültür'ün maddi ve manevi göstergelerinden olan giyim-kuşam, beslenme başta olmak üzere her türlü yaşam malzemesinin kültürel nitelik taşıdığına dair görüşlerini bildirmişlerdir. Buradan yola çıkılarak kullanılan ürünlerin maddi boyutunun yanı sıra din, dil, sanat, edebiyat, folklor, gelenek ve görenekler gibi manevi boyutu da oldukça önemlidir. Zira söz konusu olan bu manevi unsurlar kültürün asıl varlığını oluşturmaktadır (Çetinoğlu, 2006). Aynı zamanda öğrenciler, oyun, düğün, bayram ve sofrada adabı gibi unsurların da kültürel birer değer olabileceğini ifade etmişlerdir. Kaplan'ın kültür ve davranışlar hakkında düşünceleri ise bunu destekler niteliktedir. Fiziksel davranışlar en sıradan ve en yaygın olan ifade biçimidir. İnsanlar yaşamlarında karşılaştıkları her bir davranışı, anlamlandırabilirler. Koşan, yürüyen, yatan, eğilen, oturan, ağlayan, gülen el sallayan, başını öne eğen, kafasını sallayan ve daha birçok sözsüz ifadeler, sayısız şeyler söylemektedirler. Sosyal yaşam içerisinde insanlar için vazgeçilmez bir yer edinmiş olan bu ifadeler, zamanla tüm insanlık için ortak bir dil olmuştur (Kaplan, 2019). Çalışmaya katılan öğrenciler, kendilerinde ve çevrelerinde gördükleri dilsel farklılıklar ile kültür arasında bir bağ olabileceğini ifade etmişlerdir. Nitekim dil, toplumlar için belirleyici, birleştirici, ayırıştırıcı özellikler taşıyan bir kültür varlığıdır. Bir toplum dili yok edilirse yok olur. Çünkü bu durum o toplumun tüm sözlü kültürel değerlerini bir anda yok edecektir. Bu sebeple dil, birlik ve beraberlik sağlayan en önemli kültürel değerler arasındadır (Gökberk, 2018). Bu sebeple "Dilde her sözcüğün yazılış, ses, biçim ve anlamını belirleyen tarih ve kültürdür... Dil kültürün temeli olduğuna göre, bir ulusun dil ile ifade ettiği sözlü yazılı her şey kültür kavramına girmektedir (Kaplan, 2005)." Toplumsallık ve kültürel oluşum açısından dil, insanın belli bir toplumun üyesi olmasının ön koşulu olarak görülebilir. İnsan ancak ortak bir dil konuştuğunda o topluma ve kültüre ait olur (Uygur, 2003). Öyle ki kültür dile yüklemiş anlamlar dolayısıyla bazen tamamen farklı, zıt manalar anlaşılabilir. Onun için "Günlük lisanda kullanılan terimlerin, ilmin onlara vermek istediği manalardan tamamıyla başka, hatta bazen zıt manalar kazandırdığı da vakidir (Turhan, 2002)."

Kültür her şeyden önce tarihsel bir derinliğe sahiptir ve söz konusu bu tarihsel derinlikten beslenmektedir. Sosyoloji alanında kültür; Geçmişten gelen örf ve adetlerin, hukuk, ahlak ve sanat ile ilgili düşünce sisteminin, inanç çemberinden birlikte geçerek, toplumların kimliğini oluşturan oldukça güçlü bir unsur olarak tanımlanmaktadır (Çetinoğlu, 2006). Kültür mirası, bir toplumun fikri ve ruhi başarılarını, yaşam şeklini, inanışlarını, gelenek ve göreneklerini ve aynı zamanda tüm bunlara dair ürünleri kapsamaktadır (Özel, 1998). Öğrenciler kültüre dair olan görüşlerinde, sıklıkla dini inançlardan, dini yapılardan ya da dini geleneklerden bahsetmişlerdir. Toplumun kültürel yapılanmasını oluşturan unsurların en önemlisi olarak dini faktörler gösterilebilir. Dini inançların etkisi kültürel anlamda yaşanacak olanları belirleyicisi konumundadır (Dawson, 2014). T.S. Eliot'a göre din, kültürü aşan ve onu besleyen bir unsurdur. Onun için Eliot "Kültür aslında herhangi bir toplumun dininin vücut bulmuş bir şeklidir (Kaplan,2005)." der. Örneğin islam kültürü kapsamında gelişmiş olan İslam sanatı ve bu kültürün odakları, her milletin yaşamında iki önemli etken olan tek bir din ve dil olduğuna vurgu yapmaktadır (Kuban, 1995). Din ile aile kültürünü ilişkilendiren öğrenciler görülmüştür. Bu ilişkilendirmeyi Eliot (1987) "Çoğunlukla, dinimizi savunurken kültürümüzü veya da kültürümüzü savunurken de dinimizi savunuyor olmamız kaçınılmaz bir durumdur." sözleriyle ortaya koymaktadır. Her dinin inanç ve ibadet biçimleri değişkenlik gösterdiği gibi, onların etkiledikleri kültür ve sanat'a dair faaliyetlerin de birbirlerinden farklı oldukları görülmektedir. Bu farklılıklar, coğrafi konum ya da daha önceki toplumlar tarafından benimsenmiş olan gelenek ve görenekler, yaşam şekli gibi unsurlardan oluşmaktadır (Kaplan, 2005).

Araştırma sürecinde öğrencilerin yemek kültürüne yönelik olan görüşleri de önemli bir yer tutmaktadır. Bu bakımdan yiyecek için yalnızca fiziksel bir unsur olmadığı, aynı zamanda kültürel, toplumsal, ekonomik, estetik ve ruh ile ilgili bir bütün olduğunu belirten Don Yoder, yiyeceğin yaşamda her ana temas ettiğini ifade ederek, yemek ya da sofrada kültürünün toplumsal yapı içerisindeki önemini ortaya koymaktadır (Long, 1998). Ancak bir takım göçler ya da farklı sebepler nedeniyle birçok kültürel değer değiştiği ya da kaybolduğu gibi yemek kültürünün de değişime uğradığını söylemek mümkündür. Değişimin mümkün olduğu kültür, sosyal yaşamın

sürekliliğini sağlayan en önemli araçlardan biridir. Bu sebeple her toplum kendi oluşturduğu kültürel özellikleri değerleri kendinden sonraki nesillere aktararak bir döngü yaratmak ister ve bu yaratılan döngü, kültürün devamlılığını mümkün kılar (Dewey, 2004). Her millette olduğu gibi Türk kültüründe de sofrada adabının özel ve ayrıcalıklı bir yeri vardır. Nitekim Tuncer Baykara (2001) Türklerin kendilerine özgü olan sofrada kültüründen bahsederken: "Türklerin yuvarlak yer sofrasına, dizlerini dikerek ya da diz üstü oturmalarını, sofradaki en büyüğün yemeğe besmele ile başlamasından sonra, herkes kendi önünden sessizce yer." ifadesini kullanmıştır. Nitekim maddi bir takım unsurlardan oluşan yemek ve yemek kültürü organik bir yapıya sahip olup, toplumun ruhi yapısının da bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. Öğrencilerin yemek kültürüne bu denli değerleri ortaya çıkan bu tinsel durumla alakalıdır (Sardoğan, 2007).

Kültürel Mirasa Yönelik Bakış Açısı

Kültürel mirasa dair görüş bildiren öğrenciler, sıradan eşyaların bile kültürel miras niteliği taşıyabileceğini, ancak söz konusu eşyaların maddi ve manevi boyutta taşıdığı değerler olması gerektiğini vurgulamışlardır. Bununla birlikte sözel tarihin yani hikâyeye, destan, efsane, atasözlerini de birer kültürel değer olarak görmüşlerdir. Nitekim kültür bir simgeler ve semboller evrenidir. Bu evreni oluşturan unsurlar da din, dil, sanat, mit, tarih, felsefe ve bilim alanlarından oluşmaktadır (Özlem, 2019).

Kültür yaratan insan, aynı zamanda yaratmış olduğu kültürle birlikte değişmekte ve gelişmektedir. Varlığı insan için bir mecburiyet olan kültür, yokluğunda ise insanı yok etmeye neden olacak kadar etkili ve güçlüdür. Bu nedenle kültür, kültür varlıkları ya da kültürel miras, toplumların var ettiği ancak var olduktan sonra toplumların ayakta kalabilmesini ve devamlılığını sağlayan en önemli unsurdur (Uygur, 2018). Öğrenciler, insanların günlük yaşam içerisinde deneyimledikleri ve gelecek nesillere öğüt niteliğinde sunulan –kıssadan hisse- gibi sözlerinde toplum hayatını yansıması bakımından kültürel miras niteliği taşıdığını belirtmişlerdir. Zira büyük kültür kuramcısı olan Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver Sivas yöresinde halı dokuyan bir kızdan derlediği sözel ifadeyi "Her yanlış, bir nakış" maddi ile manevi birleştiren derin kültürel bir mana taşıdığı üzerine yorumlamıştır. Aynı zamanda bu sözü Fransız filozofu Alain'in yazılarında sıklıkla bahsettiği "Şahsiyet hatayı meziyet haline getirir" sözü ile ilişkilendirmiştir (Kaplan, 2019). Türk kültüründe olan ağaç kültürü ve İslamiyet'te ağaç dikmeye olan bakış açısı sebebiyle, ağacın maddi boyutundan çok manevi boyutuna dikkat çeken öğrenciler, ağacın kültürel miras olabileceği yönünde görüşlerini bildirmişlerdir. Yaşam içerisinde çok önemli bir yere sahip olan ağaç, insanların düşün ve inanç dünyalarında da Allah ile iletişim kurma, cennete ulaşma, dilek, bereket, şifa, çoğalma, beslenme gibi konularla ilişkilendirilerek değer kazanmış ve tüm bu unsurlardan dolayı kültürel bir değer haline gelmiştir. Hemen hemen tüm dünya toplumlarının dinlerinde ve kültürlerinde yüklendiği manalar sonucunda, somut olmayan kültür mirasına konu olmuş ve aynı zamanda kültürel miras olarak tanımlanmış ve kabul edilmiştir (Ergun, 2004). Kültürel anlamda belki de en güzel örnek olarak hayat ağacı verilebilir. Zira neredeyse tüm inançların temelinde var olan hayat ağacı maddi yapısının dışında, manevi bir durum arz etmektedir. Nitekim Türkler Anadolu'ya geldiklerinde ağaç kültürü üzerinden bir devlet yapılanmasına gitmişlerdir. Türk düşüncesinde Devlet; kökü, gövdesi, dalları sağlam bir ağaç olarak nitelendirilmiş ve bu ağacın karşılığı olarak da çınar ağacını göstermişlerdir. Bununla birlikte Selçuklu Devleti'nden sonra Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu Osman Gazi'nin rüyasında gördüğü tüm dünyayı sarıp sarmalayan ulu bir çınar ağacıyla sembolize edilmiştir (Ergun, 2004). Bu duruma İslamiyetin ağaca olan bakış açısı da eklenince ağaç kültürü oluşmuştur. "Az sonra kıyamet kopacağına bilseniz bile, elinizdeki fidanı dikmekten vazgeçmeyiniz!" emri verilmiştir (Çetinoğlu, 2006)." Böyle bir emrin verildiği dinin mensuplarının ağaca olan bakış açısı hiç kuşkusuz oldukça derin ve anlamlı olacaktır.

Öğrenciler kültür tanımlamalarında aile içinde sergilenen davranışlara da değinmişlerdir. Aile içindeki davranışların bazıları yöreseldir ve töreleri oluşturmaktadır. Kültür, sürekliliğini örf ve adetlerden aldığından dolayı törelerle de doğrudan ilişkilidir (Güvenç, 2016). Bunlara ek olarak törelerce, yörelerce benimsenen ritüellerin ve dini bayramların da kültürel bir özellik olarak sürdürüldüğünü ifade etmişlerdir (Çetinoğlu, 2006). Öğrenciler müzecilikle ilgili ifadeleri arasında, müzeciliğin aynı zamanda tarihi belge niteliğinde de olmasını, Süleymaniye camisindeki kurşun izleri üzerinden açıklamaya çalışmışlardır. Bu durum, maddi bir yapı üzerinde duygusal ve manevi bir hazzın yaşanması olarak açıklanabilir. Nitekim kültür sahasına giren her şeyde manevi bir değer ve insan ruhuna dokunan bir his mutlaka vardır. Bununla birlikte camiler, inanç yönünden sahip olduğu değer yanında, toplumların sosyolojik, ekonomik, estetik ve kültürel durumlarını yansıtan korunması gereken kültür varlıklarıdır (Kaplan, 2019).

Öğrenciler, uzun yıllar kendi aileleri-sülaleleri tarafından sürdürülen ve kuşaktan kuşağa aktarılan, kendilerine özgü olan bir takım kültürel davranış ve değerlerinde, kültür şemsiyesi altında değerlendirilebileceğine dair yorumlarda bulunmuşlardır. Bu durum için, belli bir grubun üyeleri tarafından kabul gören alışkanlıklar, tutum ve davranışlar, değerler söz konusu olan grubun kültürünü oluşturduğu söylenebilir. Sosyal bir grubun

benimsediği ortak paylaşımlar, ister aile ister bir köy ya da şehir, ister sosyal bir sınıf ya da bir ulus düzeyinde olsun, o bir kültür ya da alt kültür niteliğindedir. Böylece bu kültürlerle ait olan ya da kültürlerin meydana getirmiş olduğu ve özge bir nitelik taşıyan her tür unsur kültürel miras olarak değerlendirilmektedir (Güvenç, 2016).

Müze Eğitimi Öğretisi

Öğrenciler MED kapsamında ziyaret edilen müzelerde, sergilenen ürünler üzerinden geçmiş ile güncel arasında bağ kurarak, günümüzde mevcut olan en basit ürünün dahi tarihsel bir süreç geçirdiğine ve böylece kültürel miras niteliği taşıyabileceğine vurgu yapmışlardır. Classier kültür'ün, yenilik ve tekrar arasında devamlılık gösteren karmaşık bir unsur olduğunu savunmuş ve yeniliğin kültürün özgürleştirici, gelenekte somutlaşmayan tekrarın ise kültürün tutucu unsuru olduğunu belirtmiştir (Özlem, 2019). Öğrenciler müze ziyaretlerinde dinsel amaçlar için kullanılan ürünlerin, günümüzde kültürel amaçlara hizmet ettiğinin farkına varmışlardır. Onun içindir ki din, kültür ve toplum arasındaki bir diyalog da ilk önce vurgu yapılması gereken şey aralarındaki mevcut ilişki olmalıdır. Nitekim hiçbir din bir boşlukta meydana gelmemektedir. Tüm din, maddi ve manevi kültürel bir ortamda oluşmakta, yaşamakta ve yoğunlaşmaktadır (Arslan, 2014).

Öğrenciler, MED'de üzerinde durulan konular içinde somut olmayan kültürel miras başlığı altında yer alan mitolojik efsanelerin, sıra dışı hikâyelerin de kültürel bir değer olduğunun ve bu değerlerin, her bir yörede kendine özgü zenginlikte olduğunu ve bu durumun müzecilikle ilgili olduğunu belirtmişlerdir. Kuşkusuz efsaneler ve destanlar kültürün en önemli parçalarından bir tanesidir. Bir topluma, kültüre ya da dine ait uzun yıllardır söylenegelen efsaneler ve söz konusu efsanelere ait öyküler, yörenin- toplumun kültürel dinamiklerinin şekillenmesinde belirleyici bir role sahiptir (Güvenç, 2019). Toplumların dinini belirlemede önemli bir yere sahip olan mitoloji ve dinlerde kültür değişimleri, belirli ve o an için geçerli dinsel, ahlaksal bakış açıları altında normatif bir değerlendirmenin konusu yapılmaktadır. Buradan yola çıkarak kültüre dair ilk düşünsel yönelimlerin dinden ve mitolojiden geldiği belirlenebilir (Özlem, 2019). Bununla birlikte müzeciliğin tarihle yakından ilişkisi olması üzerine öğrenciler, müzeciliğin sadece yıkıntılardan oluştuğuna yönelik imajın kaldırılarak, kültür ve tarihle ilişkilendirilmesi ve ardından tarih ve kültürel miras bilinci üzerine çalışmalar yapılması üzerine görüş bildirmişlerdir. Müzelerin yenilenmesi ve buna bağlı olarak değişmesi ve gelişmesi, tarih ve tarih bilincini de önemli ölçüde etkilemektedir. Bu durum kazılar, arşivler, kitaplıklar ve araştırma kurumlarını da güçlendirmektedir. Günümüzde uygar toplumlar, ancak bu konuda ilerleme kaydetmiş toplumlar olarak görülmektedir (Gökberk, 2018).

Kültür'ün sanatı besleyen bir unsur olduğunu fark eden öğrenciler, müze ziyaretlerinde sanatsal ve estetiksel anlamda daha sorgulayıcı bir gözle çevrelerini incelediklerini belirtmişlerdir. Kültürlü olmak, tarihin ve tarihin oluşturduğu kültürel mirasın bilincinde olmak ve gelişerek mevcut tarihin sosyolojik, kültürel, sanatsal ve estetik özelliklerini taşıyan yeni ve özgün eserler yaratmaktır (Kaplan, 2019). Müzelerin ve kültürel mekânların bireylerin kültürü anlaması bakımından önemli bir yere sahip olduğunun farkına varan öğrenciler, Tarih ve kültür bilincinin oluşması, toplumların tarihlerini bilmesi ve yaşatması açısından müzecilik faaliyetlerinin artırılması yönünde görüş bildirmişlerdir. Bu nedenle, bir milletin medeniyet ve kültür özellikleri hakkında en iyi fikri, söz konusu olan milletin müzeleri, kütüphaneleri ve şehirleri göstermektedir. Eğer bir millet gelecek nesillere kültürlerini bildirmek ve benimsetmek istiyorsa bu ancak o şehrin müzelerini, kütüphanelerini ve sokaklarını gezmekle mümkün olacaktır (Kaplan, 2019). Bu duruma katkı sağlayacak önemli bir unsur da eğitimidir. Nitekim kültürün mutlak bir değer olarak benimsendiği ülkelerde, kültürel bilincin şahıslara empoze edilmesi eğitimle ilgilidir (Eliot, 1987). Sanat eserinin hangi toplumun kültürüne ait olduğunu, çalışıldığı dönemin özellikleri, sanatçının ve eserin buldukları kültürdeki yerleri tanımlar (Panofsky, 2012). Öğrenciler geleceğe dair düşündükleri sanatsal çalışmalarında kültürel nesne ve unsurlara yer vereceklerini belirtmişlerdir. Zira eğitimin amacı, kültürü iletmek ve yaymaktır. Henüz tamamlanmamış olan kültür, kültürle iletilen şeylerle sınırlandırılmıştır (Göğebakan, 2019). Kültür artık, insan topluluklarının düşünüş, duyuş ve değer yargılarından oluşan sanatsal, düşünsel, felsefi, bilimsel ve teknik hemen hemen tüm ürünleri ve varlıkları kapsamaktadır. Bu durumu kavrama, tek bir insanı değil, bütün bir topluluğu ifade etme olanağı sağlayan, sosyolojik bir anlam kazandırmaktadır (Özlem, 2019).

Bilinç ve Süreç İzlenimi

Bir konu hakkında farkındalığa sahip olma ve bilinç geliştirme durumu, o konunun kavranmasındaki en önemli etken olarak değerlendirilebilir. Bu durum kültür, kültür varlığı ve genel anlamda kültür mirası için de geçerlidir. Bir şahsın kendi ulusuna toplumuna ait tarihsel ve kültürel değere sahip olma durumu, ancak milli bilinç ile sağlanabilmektedir. Nitekim birçok toplum kendi kültürel ve tarihsel değerlerini bilmedikleri, onlar üzerine çalışmadıkları, onların milli birlik bakımından taşıdıkları değerleri geç fark ettikleri için pek çok şeyi kaybettikleri bilinen bir gerçektir. Zaman her şeyi tahrip ettiği gibi milli bilinci ve bunun yansıması olan kültürel eserleri de tahrip etmekte, insanları duyarsızlaştırmaktadır. Nitekim Süleymaniye gibi bir şaheseri inşa eden milletin,

günümüzdeki estetik değerden yoksun beton yığınlarından bir şehir tasarlaması bir çelişki olarak görülmektedir (Kaplan, 2019).

MED kapsamında öğrencilerin, kendi milletlerinin sahip olduğu kültürel zenginliklerin farkına vardıkları ve bu doğrultuda ortak düşüncelere sahip oldukları görülmüştür. Zira millet olma bilinci ancak böyle oluşmaktadır. Bugün millet ve ulus kavramlarından, dil, soy, tarih ve kültür gibi ortak kadere sahip ve kader birliği yapmış olan insan toplulukları anlaşılmaktadır (Gökberk, 2018). Böylece toplumlar nasıl bir kültürel zenginliğe sahip olduklarının farkına varırlar. Şair'in: "O mahiler ki derya içindedir, deryayı bilmezler" dediği gibi, milletler de kendi oluşturdukları, derin izler taşıyan tarihi ve kültürel değerlerin kıymetini fark etmemektedirler. Bunun sebebi olarak mevcudiyetine gelmiş oldukları eserlerin, söz konusu toplumlar için oldukça sıradan gelmesidir. Bir balık için deniz ne ifade ediyorsa, milletler için de yüzyıllar boyunca yarattığı kültür odur (Kaplan, 2019).

Müzeler için kültürel tanıtım bakımından en önemli mekânlar olduğu yorumu yapılabilir. Müzeler, yaşanan tarihin muhafaza edildiği bir nevi sığınaklardır. Dolayısıyla müzelerde teşhir edilen her ürün tarihi bir belge niteliği de taşımaktadır. Bu bakımdan müzede sergilenen her tür nesne son derece önemlidir. Nitekim arkeologlar da insanlığın geçmişini, günlük hayatta kullanılan sıradan kap kacağa, kılık kıyafete göre tayin ediyorlar (Kaplan, 2019).

ÖNERİLER

- ❖ MED kapsamında öğrencilerin ulaşabilecekleri tüm müzelerin ziyaret edilmesi önerilmektedir.
- ❖ MED kapsamında çeşitli nedenlerden dolayı ziyaret edilmesi mümkün olmayan müzeler için sanal müze uygulamaları kullanılmalıdır.
- ❖ MED kapsamında öğrencilere "sözlü tarih" uygulaması yaptırılarak, kültürel miras bilinci kazanmalarına katkı sağlanabilir.
- ❖ MED kapsamında öğrenciler, unutulmuş ya da unutulmaya yüz tutmuş kültürel miras niteliği taşıyan bir ritüeli canlandırılarak hatırlanmasına katkı sağlayabilirler.
- ❖ MED kapsamında farklı bölgelerden gelen öğrencilerin, kendi yörelerine özgü kültürel farklılıklardan bahsetmeleri ve örnekler vermeleri üzerine bir program düzenlenebilir.
- ❖ MED kapsamında anlatılan konuların güncel ve popüler konularla ilişkilendirilerek anlatılmasının, dersin kalıcılığı üzerine olumlu yönde etkisi olacağı düşünülebilir.

KAYNAKÇA

- Arslan, M. (2014). Teorik çerçeve: kültür ve din. M.A. Kirman ve A. Özbolat (Ed.), Kültür ve din içinde (s. 3-15). Adana: Karahan Kitabevi.
- Balogun, J., Huff, A. S. and Johnson, P. (2003). Three responses to the methodological challenges of studying strategizing. *Journal of Management Studies*, 40 (1), 197-224.
- Baykara, T. (2001). Türk kültür tarihine bakışlar. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Buyurgan, S. ve Mercin, L. (2005). Görsel sanatlar eğitiminde müze eğitimi ve uygulamaları. V. Özsoy (Ed.), (1. baskı). Ankara: Varan Matbaacılık.
- Çetinoğlu, O. (2006). Kültür zenginliklerimiz. (1. baskı). İstanbul: Bilgeoğuz.
- Dawson, C. (2014). Kültür ve din ilişkisi. (Çev: M.A. Kirman). Adana: Karahan Kitabevi.
- Dewey, J. (2004). Demokrasi ve eğitim. Ankara: Yeryüzü Yayınevi.
- Eliot, T.S. (1987). Kültür üzerine düşünceler. (1. baskı). (Çev: S. Kantarcıoğlu). Ankara: Mas Matbaacılık.
- Ergun, P. (2004). Türk kültüründe ağaç kültürü. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Ersoy, A. ve Bozkurt, M. (2016). Anlatı araştırması. (2. baskı). A. Saban ve A. Ersoy (Ed.), Eğitimde nitel araştırma desenleri içinde (s. 237-273). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gögebakan, Y. (2015). Kültür varlığı ve eğitim. (1. baskı). Saarbrücken: Türkiye Alim Kitapları.
- Gögebakan, Y. (2019). Müze ve tarih. (1. baskı). S. Buyurgan (Ed.), Müzede eğitim öğrenme ortamı olarak müzeler içinde (s. 121-140). Ankara: Pegem Akademi.
- Gökberk, M. (2018). Değişen dünya değişen dil. (8. baskı). İstanbul: YKY.

- Greenhill-Hooper, E. (1999b). Müze ve galeri eğitimi. (Çev: M.Ö. Evren ve E.G. Kapçı). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Güvenç, B. (2016). İnsan ve kültür. İstanbul: Boyut Yayıncılık.
- Güvenç, B. (2019). Kültürün ABC'si. (9. baskı). İstanbul: YKY.
- Kaplan, M. (2005). Kültür ve dil. (18. baskı). İstanbul: Dergah Yayınları.
- Kaplan, M. (2019). Kültür ve dil. (36. baskı). İstanbul: Dergah Yayınları.
- Kuban, D. (1995). Türk ve islam sanatı üzerine denemeler. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Tarihi Yayınları.
- Merriam, S. B. (1998). Qualitative research and case study applications in education. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Özel, S. (1998). Uluslararası alanda kültür varlıklarının korunması. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Özlem, D. (2019). Kültür bilimleri ve kültür felsefesi. (3. baskı). İstanbul: Notus Kitap.
- Panofsky, E. (2012). İkonoloji araştırmaları rönesans sanatında insancıl temalar. (1. baskı). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Sardoğan, M.E. (2007). Kişilik gelişimi. A. Kaya (Ed.), Eğitim psikolojisi içinde (s. 135-168). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Simons, H. (2009). Case study research in practice. London: Sage.
- Şimşek, H., Yıldız, E.M. ve Danacı, P. B. (2019). Müze ve müzecilik. S. Buyurgan (Ed.), Müzede eğitim öğrenme ortamı olarak müzeler içinde (s. 29-54). Ankara: Pegem Akademi.
- Turhan, M. (2002). Kültür değişimleri-sosyal psikoloji bakımından bir tetkik. (5. baskı). İstanbul: Altınordu.
- Uygur, N. (2003). Kültür kuramı. (3. baskı). İstanbul: YKY.
- Uygur, N. (2018). Kültür kuramı. (5. baskı). İstanbul: YKY.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. (9. baskı). Ankara: Seçkin.
- Yin, R. K. (2017). Durum çalışması araştırması uygulamaları. (3. baskı). (Çev: İ. Günbayı). İstanbul: Nobel.